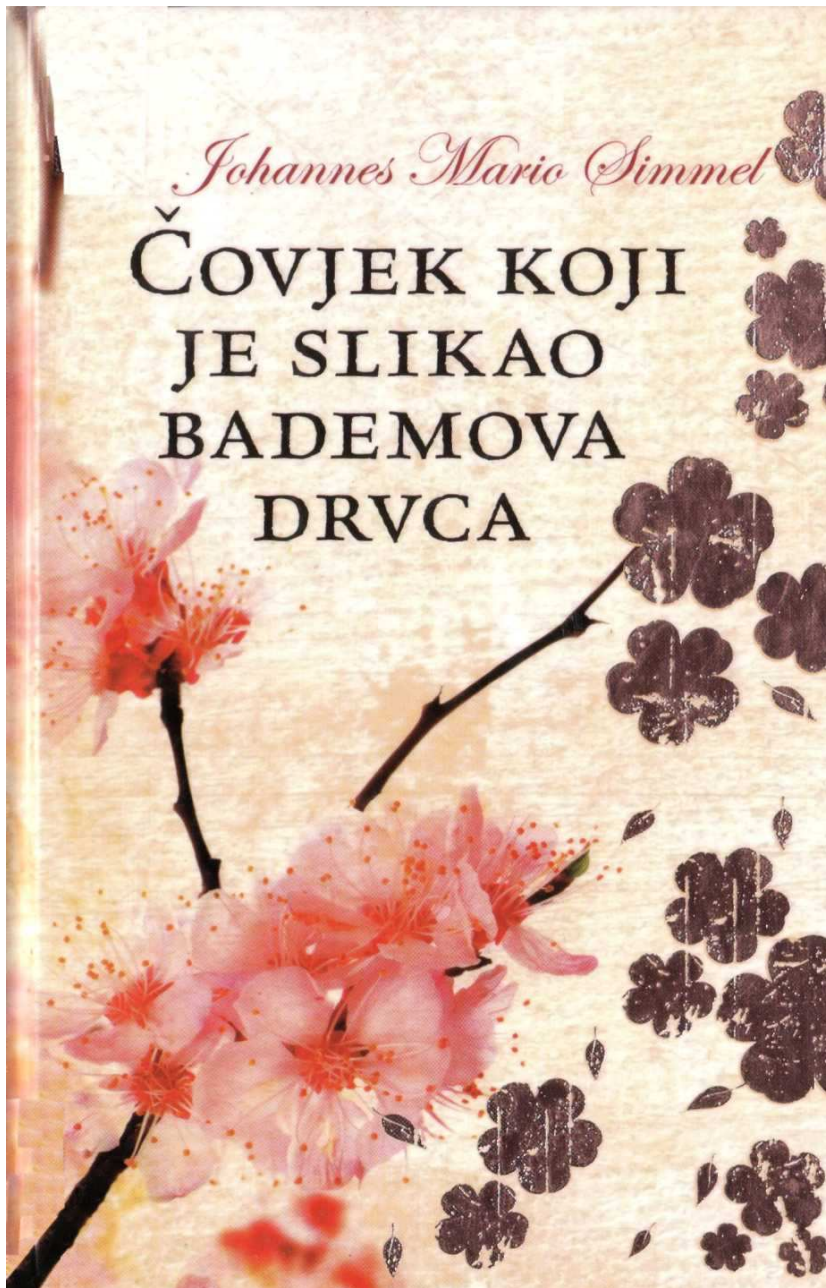

Johannes Mario Simmel

ČOVJEK KOJI
JE SLIKAO
BADEMOVA
DRVCA

Johannes Mario Simmel

Čovjek koji
je slikao
bademova
drvca

Naslov izvornika

Der Mann, der die Mandelbäumchen malte

Copyright © 1998 bei Droemersch Verlag

Bio sam sretan kao nikad prije. U svojim snovima. Sretan preko svake mjere. Tada sam čuo kucanje. Tak. Tak, tak, tak. I onda ponovno. Sve glasnije. Sve jače. Potom sam se probudio. Otvorio sam oči. Pokraj spuštenog zastora od sjajne tkanine kroz prozor je prodirala sunčana svjetlost. Primijetio sam da se vlak zaustavio. Gdje je bila moja sreća? Moja prekomjerno velika sreća. Što sam sanjao maloprije, prije nekoliko trenutaka? Ničega se nisam sjećao, nijedne sitnice. Zaboravio sam svoj san, sve sam zaboravio. Tak! Tak, tak, tak! Tak, tak, tak!

Sada je kucanje postalo još glasnije, još jače.

Čuo sam glas konduktera spavaćih kola.

- Gospođo Collins! Probudite se već jednom. Gospođo Collins!

Ustao sam zijevajući. Preko pidžame sam navukao kišni ogrtač koji je visio na vješalici. U Parizu je padala jaka kiša. Pritisnuo sam prekidač za svjetlo i otključao vrata odjeljka. Nakon što sam uskočio u papuče, izašao sam na hodnik.

Pogodila me prodorna sunčana svjetlost, kao da me netko čekićem udario u glavu. Stisnuo sam kapke kako bih se prilagodio svjetlu. Vruće je bilo u hodniku spavaćih kola, zagušljivo i vruće. Kondukter je bio ćelav. Skinuo je kapu svoje smeđe odore. Gornjim krajem olovke kucao je na vrata susjednog odjeljka.

- Gospođo Collins! Htjeli ste da vas probudim u Saint-Raphaëlu. Mi smo u Saint-Raphaëlu, gospođo Collins, izvolite!

Gledao sam kroz prozorčić na hodniku i ugledao malenu, čistu postaju. Spavaća kola su se zaustavila malo dalje od natkrivena dijela. Bio je to stari grad s romaničkom crkvom. Tu se nalazio muzej za arheološke podvodne pronalaskе, već sam ga nekoliko puta posjetio.

Često sam bio i u crkvi. Zbog svježine. Sjetio sam se ludo vrućih ljetnih dana kad sam ovdje imao posla. Kad je to bilo? Prije pet godina? Ne, prije šest. Tada je Couton snimao film kod Saint-Raphaëla. *Taj prokleti život*. Veliki Jacques Couton. Sjećam se kako sam u onoj crkvi prerađivao knjigu snimanja, s kemijskom olovkom, držeći stranice na koljenima. Sjećam se čak i dijaloga. A svog se sretnog sna ne sjećam.

Iznad kuća u gradu ugledao sam crvenu zemlju gorja Esterel koje je ovdje započinjalo. Sjetio sam se vrlo crvene zemlje. I bikova u Fréjusu, ovdje u blizini. Bili su jadni. Stari bikovi, stari toreadori. Bio sam tamo s onom djevojkom, s Claire. Dva sam tjedna ovdje pisao i spavao s Claire. Radila je kao tajnica u hotelu u kojem sam stanovao. Njezin suprug je u to vrijeme služio vojni rok. Bili su još gotovo djeca kad su se vjenčali. Prije šest godina Claire je imala dvadeset jednu godinu, a ja četrdeset pet. Crvena zemlja Esterela već je plamtjela, ujutro. Pomislio sam kako bi ovaj dan mogao biti onako vruć kao onaj kad sam se u crkvi mučio s knjigom snimanja.

- 'jutro - rekao sam kondukeru. On je s neakvim ključem pokušavao otvoriti zasun.

Sitne su mu kapljice znoja orosile glavu. Bio je visok čovjek, imao je oko šezdeset godina.

- Dobro jutro, gospodine Royan. Konduker me nakratko pogledao. Pokraj njegovih cipela nalazila se bilježnica, a na njoj olovka s kojom je kucao. U bilježnici su bila imena svih putnika.

- Što se dogodilo? - upitao sam.

- Ne budi se - rekao je i oprezno okrenuo ključ. Ključ se svaki put izmaknuo. - Silazi u Cannesu kao i vi, gospodine Royan. Htjela je da je probudim u Saint-Raphaëlu i htjela je još doručkovati u odjeljku.

- Kao i ja.

- Da - rekao je. - Kao i vi. A sada je ne mogu probuditi.

- Sinoć smo dosta popili.

- Da, dvije boce.

- To je mnogo za dvoje ljudi - rekao sam. Sada se *moje* čelo oznojilo i osjetio sam kako mi znoj curi niz leđa. Bit će to prokleta vruć dan, ovdje, na Azurnoj obali. U Parizu smo se još smrzavali. Bio je početak travnja, ali je ovdje na jugu bilo već prokleta vruće. Srećom sam ponio laganu odjeću. Srećom. Kakav li je bio onaj san?

- Šampanjac je bio besprijekoran - rekao je ćelavi kondukter. - Rekli ste da je izvrstan.

- Bio je super - rekao sam. - I gospođa Collins je to isto rekla.

- Da, zar ne?

- Zato smo i popili dvije boce. Gospođa Collins je bila tako sretna.

Sjetio sam se zašto je gospođa Collins bila tako sretna. Ali moj san? Ništa. Ni traga.

Vidio sam da u hodniku stoji još dvanaestak putnika. Gledali su nas radoznalo. Iz drugih spavaćih kola došao je mladi kondukter.

- Ne možeš nekoga probuditi, Emile?

- Ne, Paul. I ta prokleta brava...

U tom je trenutku brava škljocnula. Vrata odjeljka gospođe Collins su se otvorila, ali samo malo.

- Gospođo! - povikao je Emile. - Gospođo Collins!

Američko ime izgovarao je s francuskim naglaskom. - Gospođo Collins, čujete li me? Stigli smo u Saint-Raphaël!

Nije bilo odgovora.

Odjednom je na hodniku zavladała potpuna tišina. Nitko nije govorio. Nitko se nije ni pokrenuo. U daljini se čula sirena.

- Uđite unutra - rekao sam. - Pogledajte što se događa!

- Ne mogu - rekao je Emile. - Evo, tu je zasun. Vidite li? Ja mogu otvoriti bravu, ali ne i vrata. Zasun je od željeza. Gospođo Collins! -ponovno je povikao u zamračeni odjeljak.

- A što ako je ona... - počeo je mladi kondukter koji se zvao Paul.

- *Merde alors* - rekao je Emile. Pogledao me. - Gospoda je dobro, zar ne, gospodine? Ili možda nije?

- Izvrsno - rekao sam.

Nekoliko smo se trenutaka šutke gledali.

- Ne može tako - na kraju je rekao Emile. - Ja ostajem ovdje. Idi do nadstojnika, Paul! Kaži mu što se dogodilo! Potreban nam je bravar koji će prepiliti prokleti zasun.

Paul je otišao. - I neka nadstojnik svakako obavijesti vatrogasce!

U Francuskoj uvijek prvo zovu vatrogasce kad se dogodi kakva nesreća.

*T*rain bleu odlazi iz Pariza s postaje Gare de Lyon u 21 sat i 46 minuta. U njemu su samo spavaća kola i kola za ležanje, a vozi do Ventimigliae, talijanskog pograničnog mjesta za Azurnoj obali. U smjeru juga *Train bleu* vozi kroz Francusku prema Sredozemnom moru. Prva postaja na kojoj se zaustavlja je Saint-Raphaël. Poslije toga staje češće, na primjer u mjestima Cannes, Juan-les-Pins, Cagnes-sur-Mer, Nica, Beaulieu, Monte Carlo, zatim na mnogim postajama uz more.

Došao sam taksijem iz stana do Gare de Lyon i otprilike četvrt sata sam slušao vozača kako psuje, jer zbog jake kiše i gustoga prometa ne može brže voziti. Na stanici nije bilo nosača. Nosio sam kovčeg i stroj za pisanje prolazeći pokraj *Modroga vlaka* do spavaćih kola broj 17. Moj se odjeljak nalazio negdje na sredini kola. Pred otvorenim vratima susjednog odjeljka stajala je jedna gospođa i pušila. Pozdravio sam. Ona se nasmiješila i nagnula glavu.

Ta se gospođa smiješila na poseban način. Izgledalo je kao da joj sunce obasjava usko lice pravilnih crta. Oči su joj bile vrlo velike. Imala je lijepe zube i široka usta. Usnice su joj bile pune. Nosila je crvenu haljinu i bisernu ogrlicu. Čim sam je ugledao, osjetio sam da je ta žena ispunjena gotovo nadzemaljskim blaženstvom. Bila je visoka i vitka. Bijela kosa ljubičasta odsjaja stajala joj je na glavi poput kacige. Dok je kondukter bio zaokupljen mojom kartom, ja sam u tamnom

prozorskom staklu pred kojim je gospođa stajala i u koje je udarala kiša ugledao njezinu sliku. Sa zaprepaštenjem sam primijetio da me promatra. Nisam poznavao tu ženu. Nikad je prije nisam vidio. Nasmiješio sam se njezinu liku u zrcalu. I ona se nasmiješila.

- Kada želite da vas probudim, gospodine? - upitao je kondukter koji je uza se nosio bilježnicu s imenom putnika.

- U Saint-Raphaëlu, molim.

- Doručak?

- Da, molim.

- Kava ili čaj?

- Čaj s mlijekom.

- Kao i ja - rekla je žena u crvenoj haljini.

- Kao i gospođa Collins, sigurno - rekao je ćelavi kondukter. - Gospođa također želi da je probudim u Saint-Raphaëlu.

- Da, do Cannesa imam još dovoljno vremena. Vi također putujete u Cannes, gospodine?

- Da, gospođo...

- Collins, Roberta Collins.

Govorila je francuski s jakim američkim naglaskom.

- Royan - rekao sam. - Roger Royan.

- Žele li gospođa još nešto?

Prije nego što sam stigao odgovoriti, ona je rekla: - Ja bih rado popila jedan šampanjac. Pogledala me. Imala je velike zelene oči.

- Hoćete li misliti da sam nemoguća ako vas pozovem, gospodine Royan?

- Vrlo ste ljubazni, gospođo Collins. Naravno, sa zadovoljstvom prihvaćam vaš poziv - rekao sam.

Smijala se sve glasnije.

- Lijepo od vas. Imate li šampanjca?

- Naravno, gospođo. - Konobar je nabrojio tri vrste šampanjca.

- *Pommery* - rekla je gospođa Collins.

- Odmah, gospođo. Jedna boca *Pommeryja*. Kondukter je žurno otišao.

Gospođa Collins je sigurno imala pedeset godina, ali se činila mnogo mlađom. Izgledala je kao da je netom navršila četrdeset godina. Sigurno je bila na plastičnoj operaciji lica kod nekog vrhunskog kirurga. Gospođu Collins odavale su njezine ruke. Ruke nije operirala. Ima pedeset godina, pomislio sam. Najmanje.

Train bleu je sada vozio vrlo brzo.

Kondukter je donio šampanjac i posudu punu leda te dvije čaše. Spretno je otvorio bocu i dao mi da kušam vino.

- Je li u redu, gospodine?

- U redu je.

- Onda dopustite... Čaše je napunio dopola, stavio bocu u posudu s ledom i naklonio se. - Ako me gospođa budu trebala, dugme za zvono je ovdje.

- Hvala - rekla je gospođa Collins. - Mnogo hvala, gospodine. I molim vas, zatvorite vrata za sobom.

- U redu, gospođo. Izgubio se.

Krevet na kojem smo sjedili blago se njihao. Osovine su se brzo okretale.

- Pit ćemo u moje zdravlje - rekla je gospođa Collins. - Za moj novi život. Znaite, gospodine, ja sam počela živjeti novi život. Hoćemo li popiti za moj novi život, da mi bude lijep?

- Neka bude posebno lijep, gospođo Collins.

- Neka bude - rekla je i ponovno se nasmiješila. - Dakle, za moj posebno lijep život, uzdravlje, gospodine Royan!

- Uzdravlje, gospođo Collins. Pili smo...

- To je dobra kapljica - rekla je gospođa Collins. - Nije li fantastično?

- Anđeoska vodica, gospođo Collins.

Oluja je divljala oko vlaka, a kiša teško udarala u stakla iza zastora od sjajne tkanine, koji je bio spušten. Gospođa Collins je odložila čašu. Pripalio sam joj već drugu cigaretu.

- Vi ne pušite?

- Ne pušim više. Odviknuo sam se. Osovine su udarale, udarale...

- Vidjela sam vaš pisaći stroj. Jeste li pisac?

- Da, gospođo Collins.

- Što pišete? Romane? Nemojte se ljutiti, ali nisam čitala ništa što ste vi napisali. Ima toliko mnogo pisaca...

- Ja pišem stručne knjige. Prirodnoznanstvene knjige.

To je bila laž.

- Oh - rekla je i otpila gutljaj. - Ja nikad ne čitam stručne knjige. Jesu li vaše prevedene i na druge jezike?

- Da, gospođo Collins. To je također bila laž.

- Mogu li se kupiti u Americi?

- Naravno.

To je bila treća laž. Nisam pisao stručne knjige. Bio sam jedan od devet autora izuzetno uspješne serije popularnih romana pod naslovom *Afera Top-Secréte*. Svaki tjedan izlazila je po jedna nova knjiga. *Afera Top-Secréte* prodavala se na željezničkim kolodvorima i u kioscima. Serija se pokazala čak uspješnijom od *Brigade mondaine*. To što smo mi pisali bilo je posljednje smeće. Prije mnogo vremena pisao sam prave romane. Nitko ih nije htio čitati. Sada su mi trebala samo tri tjedna da napišem novu knjigu.

Moj glavni posao spadao je u drugo područje i donosio mi je znatno više novca. Bio sam specijalist za popravljjanje neuspjelih knjiga snimanja. Nije bilo scenarija koji ja ne bih mogao dovesti u red tako da montažer može poslagati pojedine scene. Stekao sam glas nacionalnog spasitelja producenata koji su usred posla ustanovili da se svoje glavi redatelj jednostavno previše udaljio od predloška. U takvim slučajevima bilo je ugovora s glumcima, tehničarima, studijem i svaki dan bez

snimanja donosio je ogromne gubitke za filmsku kompaniju. Bio sam anđeo svih nesretnih producenata. I sada sam putovao u Cannes kako bih pomogao jednom takvom producentu. Tamo već četiri dana miruje snimanje jednog vrlo skupog filma.

- Molim vas, nemojte steći pogrešan dojam o meni - rekla je gospođa Collins. - Vjerojatno vam se činim veoma neobičnom.

- Izgledate mi kao netko tko zna da ga očekuje velika sreća - rekao sam.

- Velika sreća - polako je ponovila moje riječi. - Da, to je točno. Ja se zauvijek vraćam čovjeku kojeg sam najviše voljela.

- Pijmo u to ime - rekao sam i napunio čaše. Šampanjac je sada već bio dobro ohlađen.

- Gospođa Collins se nasmiješila i otvorila torbicu od krokodilske kože. Izvadila je karton veličine razglednice. Na jednoj strani, vidio sam, pisalo je nešto. Na drugoj strani sam ugledao bademovo drvce. Bilo je naslikano vedrim vodenim bojama. Tanke grane bile su crne, maleni listovi smeđecrveni, mnogobrojni cvjetovi sasvim svijetloružičasti. Bila je to slika koja me oduševila. Činilo mi se kao da je na tom bademovom drvcu, iznad kojega se prostiralo nježnoplavo nebo, bilo prikazano sve što raste, sve što nastaje, sve dobro i vrijedno ljubavi. Slika je donosila radost svakome tko ju je gledao. Sve tužno i tamno bacala je u zaborav. Drvce je bilo simbol nade. Dugo sam ga promatrao i osjećao sam kako me obuzima toplina i radost, životna radost, sjećanje na davne dane, ali samo na one sretne, samo na ono što je bilo lijepo.

- Okrenite karton - rekla je neobična žena ljubičaste sijede kose. I njezin je glas bio pun beskrajnog šarma. Pogledao sam je. Bila je vesela kao kakva mlada djevojka koja se raduje ljubavi.

Okrenuo sam karton i pročitao rukom pisane riječi:

*Neither the Angels in Heaven above,
Nor the Demons deep under the Sea
Shall ever dissever my Soul from the Soul
Of the beautiful Annabel Lee.*

- To je od Edgara Allana Poea - rekla je gospođa Collins i otpila gutljaj.

Pokušao sam prevesti: „I niti anđeli, gore na nebu, ni podmorski demoni zli ne mogu razdvojiti moju dušu od duše lijepe Annabel Lee.“

- Čovjek koga sam najviše voljela naslikao je ovo bademovo drveće - rekla je gospođa Collins. - Meni ga je darovao. I on je napisao te riječi, te lijepe riječi. Za mene. Ja sam njegova Annabel Lee.

Sada je njezin osmijeh bio okrenut unutra i ispunjen svom srećom svijeta. Tako se smiješe Madone talijanskih majstora gledajući svoje djetesce.

- Sada putujem k njemu, gospodine Royan. Ostat ću s njim. Ako ima Boga, neka mi dopusti umrijeti prije tog čovjeka, jer ga toliko volim, toliko da ne bih mogla podnijeti njegovu smrt. Nije li to sentimentalno?

- Ni najmanje - rekao sam pomalo zbunjeno.

- Jest, strašno je jadno - rekla je smiješeći se. - Ali meni je potpuno svejedno. Moja je cijela životna priča strašno sentimentalna, ako hoćete. Meni je sada pedeset šest godina.

Dakle, ipak, pomislio sam.

- Strašno sentimentalna ljubavna priča stare žene - nastavila je okrenuvši čašu u ruci. - Želite li je čuti? Vi ste pisac. Darovat ću vam svoju priču. Možda je jednom napišete?

Pomislio sam da je mala vjerojatnost da ću ja, autor serije romana *Afera Top-Secréte* i popravljач knjiga snimanja, ikada to učiniti, ali sam kimnuo glavom i nasmiješio se. Nastavili smo piti, vlak je jurio prema jugu, prema Sredozemnom moru, kroz noć punu kiše i oluje. Svejedno, mojih dvanaest kratkih

priča objavljeno je u časopisima, prije svega u novinama *Paris Match*. Kao autor popularnih romana imao sam izmišljeno ime.

- Volio bih čuti vašu priču - rekao sam.

- Čim sam vas vidjela, prije polaska iz Pariza, imala sam osjećaj da ste vi osoba kojoj mogu sve ispričati, kojoj želim sve ispričati. Tako sam sretna, jednostavno vam moram ispričati moju priču! Vama. Jednom piscu! Vjerojatno ste već čuli priče mnogih ljudi.

- Oh, da, gospođo Collins - rekao sam.

- Čovjeka, kojemu idem, poznajem već jedanaest godina - rekla je starija gospođa koja je djelovala tako mladenački i bila ispunjena srećom i blaženstvom. Kao da je imala oklop koji je čuva od svakoga zla.

- Tako dugo! - rekao sam. - A kad ste ga posljednji put vidjeli?

- Prije jedanaest godina - odgovorila je gospođa Collins i nasmiješila se smiješkom Madone.

U proljeće 1972. godine gospodin Erskine Collins i njegova žena Roberta stigli su u hotel *Carlton* na Croisetti u Cannesu. Došli su na tri tjedna. 18. travnja imali su dvadeset petu godišnjicu braka. 1972. godine gospođa Collins imala je četrdeset pet godina, a njezin suprug pedeset jednu. Bio je vlasnik banke u New Yorku i često je poslovno dolazio u Cannes. Njegova je supruga, međutim, tada prvi put vidjela grad i njegove palme, tisuće procvjetalih grmova i bijelu pješčanu obalu.

14. travnja navečer američki konzul je došao sa suprugom iz Marseilla, priredio je večeru u čast gospodinu i gospođi Collins. Večera je bila priređena u *Palm Beachu*, takozvanoj ljetnoj kockarnici grada Cannes. Kockarnica *Palm Beach* bila je modernija od preostale dvije velike kockarnice. Zimska kockarnica, koja se nalazila na drugom kraju Croisette, bila je izgrađena još prije Prvog svjetskog rata, i to u mramoru, baršunu i svjetlima, kako se gradilo na prijelazu stoljeća. (Nakon nekoliko godina srušili su je i sada na njezinu mjestu stoji građevina neopisive ružnoće - nekoliko navodno modernih arhitekata dalo si je oduška.)

Obje su igračnice imale velike blagovaonice, a *Palm Beach* još i jednu u vrtu, *Masque de fer*. Sve velike ljetne zabave održavale su se u *Masque de fer*, pa tako i večera u čast gospodinu i gospođi Collins. Osim toga, bio je petak, zabava je

bila vrlo raskošna, a to znači da su ljudi u svečanoj odjeći došli na večeru i ples, na ekstravagantnu priredbu uz svirku dviju kapela. Pun mjesec je sjao na vedrom nebu i pod njegovim je sjajem sve izgledalo nestvarno, palme i obala, kuće grada i svjetla na dalekom gorju Esterel, sve se činilo doista nestvarnim.

Bilo je dvadeset gostiju, a velik, dugačak stol, za kojim su sjedili, bio je najbolji na sredini dvorane pred plesnim podijem. Dok su se glazbenici odmarali, mogao se čuti šum valova s obale. Prije večere, za koktelom, generalni je konzul, stari prijatelj Erskina Collinsa, obavio međusobno upoznavanje gostiju. Bio je tu gradonačelnik Cannesa sa suprugom, bio je tu najpoznatiji odyvetnik, također sa suprugom, bio je tu jedan bračni par iz Švedske, suprug je bio vlasnik brodogradilišta, bio je tu bračni par iz Njemačke, on kirurg, zatim talijanski aristokratski bračni par iz Milana, muž je imao izdavačku kuću i bio je vlasnik jednih rimskih novina, bio je tu Armenac Reuben Alassian, stari gospodin koji je imao veliku draguljarnicu u Nici, a bio je tu i vitak muškarac, širokih ramena, smeđe kose, oštih crta lica, blještavih zuba i vrlo svijetlih očiju. On je stanovao u Saint-Paul-de-Vence, malom i prastarom gradiću udaljenom sat vremena vožnje automobilom, gdje su živjeli i radili mnogi slikari, kako je objasnio gospođi Collins. Taj vitki, visoki muškarac, doznala je, bio je dobar prijatelj armenskog draguljara iz Nice. Zvao se Pierre Mondragon i također je bio slikar. Poslije, za večerom, sjedio je pokraj gospode Collins. Gospodin Collins sjedio je pokraj američkoga generalnog konzula.

Od toga trenutka, kad su joj predstavili Pierrea Mondragona, gospođu je obuzimao sve veći nemir. Za njezinu ljubav i za ljubav njezina muža govorilo se engleski - bolje ili lošije. Mondragon je dobro govorio engleski jezik. Činilo se da više nikoga nije primjećivao otkako je ugledao gospođu Collins. Njegove su svijetle oči stalno bile uprte u nju, i poslije

večere, a prije predstave, razgovarao je isključivo s njom, plesao je s njom na velikom povišenom podiju, tik uz vodu.

Pierre Mondragon bio je veličanstven plesač. U njegovim pokretima bilo je nečeg zvjerskog, ali istodobno umiljatog i nježnog. Privio je gospođu Collins uza se, a ona mu je dopustila da je vodi, čemu se i sama začudila. Ona je bila žena građanskoga odgoja. Voljela je svog postojanog, pomalo dosadnog muža, nije ga nikad prevarila niti je ikad pomislila na što slično. Te večeri život gospođe Collins potpuno se promijenio...

Velika predstava sa svim onim djevojkama, čarobnjacima i pjevačima - ovdje su to zvali spektaklom - bila je gotova i gospođa Collins je ponovno plesala sa slikarom Pierreom Mondragonom, s ostalim parovima na velikom podiju iznad mora, pod zvjezdanim nebom na kojem je sjao mjesec boje meda. Svjetla reflektora klizila su preko njih, jedna je kapela svirala *Mjesečevu serenadu* Glenna Millera.

- Vi ste prekrasni - rekao je Mondragon, polako se vrteći u krug s gospođom Collins. - Vi ste prekrasni. Znete li što je to *coup de foudre*?

- Ne znam - rekla je gospođa Collins i učinilo joj se da joj se voda slijeva niz leđa. Imala je na sebi haljinu od srebrnog lamea, s dubokim izrezom na leđima, krojenu po mjeri, a on je imao smoking, bijelu košulju i crvenu mašnu.

- *Coup de foudre* je iznenadna ljubav, gospođu Collins - rekao je Pierre Mondragon. - Meni se dogodila iznenadna ljubav. Volim vas, gospođu Collins.

- Ne smijete tako govoriti - rekla je i ponovno osjetila hladan znoj na leđima.

- Zabranjujete mi da vas volim? - Da.

- Ne možete to učiniti, gospođu Collins.

- Ja... Što vam pada na pamet? Šutite! Prestanite odmah! Ja sam već dvadeset pet godina sretno udata.

- Vi niste doista sretni... Ja ću vas učiniti sretnom, tako sretnom kako niste bili nikad.

Odjednom ju je čvrsto stisnuo uza se.

- Odmah me pustite!

Svojim je usnama tražio njezine. Još ju je jače stisnuo.

- Pustite me! Vikat ću!

- Vičite, gospođo Collins! Vičite!

- Molim vas, pustite me, gospodine Mondragon! Molim vas!

- Kad me molite, onda ću vas pustiti - rekao je i popustio stisak. - Znao sam.

- Što? - jedva je progovorila.

- Da ste i vi ljudi za mnom - rekao je Pierre Mondragon.

I doista sam bila luda za njim - rekla je gospođa Collins. Još uvijek je padala kiša i bjesnjela oluja oko *Modroga vlaka* koji je jurio kroz noć prema jugu. Kola su se nježno njihala. - Ludost, zar ne? Prava ludost!

Pogladila se po kosi i pogledala me. Odjednom se više nije smijala.

- Rado bih popila još malo šampanjca. Napunio sam joj čašu.

- I vi, također - rekla je gospođa Collins.

- Bojim se da je boca prazna.

- Pa, hoćemo li... možemo li... Imam vam još mnogo toga pričati... a nije ni tako kasno... Ako me uza sve ne smatrate još i pijanicom...

- Morate si to zamisliti, gospodine Royan - rekla je gospođa Collins. - Moja je obitelj iz Bostona. Odgojena sam u Vassaru. Prije braka poznavala sam samo dva muškarca. Tri muškarca i četrdeset pet godina života. Sa suprugom sam imala dobar, miran brak, svih dvadeset pet godina. On me volio i ja sam njega voljela. Uzajamno smo se poštivali i bili obazrivi jedno prema drugome. A onda se pojavio taj slikar, taj Pierre Mondragon i njegov *coup de foudre*.

- O, sigurno, gospođo Collins - rekao sam.

- To se moralo dogoditi - promrmljala je. - Ja bih s Pierreom ravno s plesnog podija otišla u najbliži hotel.

Čulo se kucanje. Pojavio se ćelavi kondukter.

- Još jednu bocu, molim - rekao sam.

- U redu, gospodine i gospođo, odmah. Izgubio se.

Pogledao sam gospođu Collins. Sada se ponovno smiješila.

- I nitko nije ništa primijetio - rekla je. - Čak ni moj jadni Erskine. Tijekom noći još se i sprijateljio s Mondragonom. Sprijateljio! Bio je oduševljen tim slikarom. Uostalom, njime su svi bili oduševljeni, znate. Bio je to čovjek koga svi odmah zavole. Gledala je u prazno.

- Moja je kosa tada bila još smeđa - rekla je nakon manje stanke. - Imala sam već sijedih pramenova, ali sam ih obojila. Boja kestena. S crvenkastim odsjajem. Kosa mi je bila raspuštena, padala mi je na ramena.

Pomislio sam kako je morala biti lijepa kad joj je bilo četrdeset pet godina. Sigurno bih se i ja potrudio oko nje. Ali ne tako napasno kao Mondragon.

Kondukter se vratio s novom posudom punom leda, novim čašama i novom bocom šampanjca *Pommery*. Promatrao nas je blagonaklono.

- Ja ću sam otvoriti, hvala - rekao sam. Kimnuo je glavom i nestao s prvom posudom za led i prvom bocom. Otvorio sam drugu bocu. Kad smo kušali i nastavili piti, gospođa Collins je rekla: - Prvi susret s Pierreom u *Palm Beachu* dogodio se 14. travnja. Datum vjenčanja bio je 18. travnja. Četrnaestoga je bilo, kako da kažem, predslavlje.

Kimnuo sam glavom.

- Te noći smo svi otišli u kockarnicu. Erskine je bio strastven igrač. Igrao je na ruletu.

Ne zato da bi dobio, nije mu bilo važno gubi li ili dobiva. Morate znati, moj je muž bio, oprostite na gruboj riječi, vrlo bogat. Igrao je samo zbog igre, zbog izazova, zbog atmosfere. I

gotovo je uvijek dobivao. Te večeri također. Dobio je vrlo mnogo.

Smijala se tiho. - Čim bi počeo igrati, nitko ga nije smio ometati. Mrzio je kad bi netko sjeo pokraj njega ili stao iza njega. Želio je biti potpuno sam, da ga nitko ne gleda. Eto - ponovno se nasmijala - to je imao te večeri! Pierre i ja sjedili smo u baru. Ponašali smo se kao gimnazijalci. Gledali smo se oči u oči i držali za ruke, a naše su se cipele dodirivale s vremena na vrijeme. Odjednom, nakon onog izljeva za vrijeme plesa, Pierre je postao plašljiv i osjećajan. A to je, naravno, povećalo moju žudnju.

Uzela je novu cigaretu, a ja sam joj dao vatre.

- Pričao je o svom životu. Nije bio oženjen. Radio je mnogo i teško. „Morate doći k meni i vidjeti moje slike. S vašim suprugom, naravno“, brzo je dodao. Kao što sam rekla, sada je bio bojažljiv, gotovo sputan. Tada mi je pričao kako je Saint-Paul-de-Vence lijepo mjesto. Samo je otprilike dvadeset tisuća stanovnika živjelo u srednjovjekovnom utvrđenom gradu usred palma i maslina. Gradske zidine iz 16. stoljeća bile su ušćuvane. Poznajete li Saint-Paul-de-Vence? - Ne.

- Ali ja poznajem - rekla je. - Kad zatvorim oči, vidim pred sobom svako drvo, svaku kuću, svaki kamen.

Doista je zatvorila oči i ostala tako dok je izgovarala sljedeće rečenice.

- Crkva potječe iz 13. stoljeća. U njoj se nalazi blago, pravo blago. Kuće su prastare, a izvanjski zidovi su izgrađeni od velikog neravnog kamenja. Može se voziti samo do jednoga mjesta, do velikog maslinovog drveta, a onda se mora ići pješice do grada. Tamo postoji zaklada *Maeght*. Čuli ste za nju, zar ne?

Kimnuo sam glavom. - Ona bi trebala pridonijeti boljem poznavanju moderne umjetnosti i probuditi više ljubavi za nju. Izložbe se održavaju neprekidno, cijele godine. Tamo možete

vidjeti djela Bonnarda, Braquea, Miróa, Caldera, Kandinskoga, Ubaca i tako dalje.

Nasmiješila se. - Da, znam, Pierre mi je poslije sve pokazao i objasnio. Veoma sam mu zahvalna...

Glas joj se izgubio.

- I, jeste li posjetili Mondragona? - upitao sam.

- Čekajte - rekla je. - Čekajte, sve ću vam ispričati, vama, strancu, ove noći u kojoj počinje moj novi život. Ne, on je počeo zapravo još jučer. Jučer sam poletjela iz New Yorka.

Povukla je dim cigarete. - Na kraju su svi došli u bar, stari armenski draguljar Alassian, generalni konzul, Šveđani, Nijemci, Talijani, a na kraju je došao i Erskine. Dobio je gotovo trideset tisuća franaka. Mondragon je ponovno pozvao Erskinea i mene. Svi drugi su već poznavali njegov atelijer, a poznavali su i Saint-Paul-de-Vence. Nagovarali su nas da prihvatimo poziv, osobito stari Reuben Alassian iz Nice.

- I vaš je suprug prihvatio poziv? - Jadni Erskine! - Nasmiješila se. - Nije se razumio u slike, a slikarstvo ga je zanimalo jednako kao i kiparstvo, ili glazba, ili književnost. On je imao svoju banku. Imao je svoje područje: novac. To je bilo ono što ga je zanimalo, prema čemu je osjećao strast.

- Zanimao ga je i rulet - rekao sam.

- Da, i rulet - rekla je.

- I vi, gospođo Collins.

Pogledala me i ispila gutljaj.

- Da - rekla je napokon. - I ja, naravno. Ali to nije bila strast. To je bila ljubav, povjerenje, potpuno povjerenje.

Spustila je glavu. Odjednom je u odjeljku zavladao tišina. Ponovno sam čuo kako se osovine okreću, čuo sam oluju, kišu. Gospođa Collins zabacila je glavu.

- Da, Erskine je prihvatio Mondragonov poziv. Mondragon je rekao da će nas u ponedjeljak u petnaest sati čekati sa svojim autom ispred *Cantona*, odvesti i poslije nas dovesti natrag.

Slegnula je ramenima. - U subotu su mojega supruga nazvali iz Pariza. Zvao ga je direktor francuske banke s kojim je već godinama surađivao. Već znate što je dalje bilo, gospodine Royan, zar ne?

- Taj je direktor molio vašeg muža da u ponedjeljak zbog neke važne transakcije neodložno dođe u Pariz.

- Upravo je to zamolio mojeg jadnog Erskinea, da. Radilo se o nekoj velikoj stvari. Erskine je jednostavno morao otići u Pariz, nije bilo druge. Moj je suprug htio odletjeti već u nedjelju navečer i vratiti se u utorak ujutro. Ja sam navikla na takva iznenadna putovanja. Popodne, dok je Erskine po običaju spavao poslije ručka, nazvala sam Mondragona, rekla mu da moramo odgoditi posjet i objasnila zašto. - I?

- On je rekao: „Odgoditi? To uopće ne dolazi u obzir! To, što vaš suprug mora otputovati u Pariz, to je dar s neba. Tako ćemo napokon biti sami.“ „Vi ste sišli s uma“, rekla sam. „Zar mislite da bih mogla doći k vama bez supruga?“ „Da“, rekao je radosno, „baš to mislim.“ „Oh, ne!“, povikala sam. „Da, da, naravno“, rekao je. „Budite, molim vas, u tri sata na terasi vašega hotela i čekajte me kako biste mogli ući u auto čim dođem. Uvijek je teško naći mjesto za parkiranje.“ „Nikad“, rekla sam i odjednom sam se razbjesnjela. „Nikad vas neću u tri sata čekati na terasi, gospodine Mondragon.“

Otpila je velik gutljaj. Tada se nasmiješila i rekla mi, gledajući me u oči:

- Čekala sam ga već od pola tri.

Auto mu je bio star i izudaran. Mondragon je imao na sebi bijele cipele, bijele lanene hlače i plavu košulju. Vozili su se prema mjestu Saint-Paul-de-Vence, gotovo uopće ne razgovarajući. Bilo je veoma vruće toga dana, a kad su stigli, gospođa Collins vidjela je sve o čemu joj je Mondragon pričao: stare zidine, crkvu iz 13. stoljeća sa zvonikom koji je izgrađen poslije, parkiralište s velikom maslinom gdje je nekoliko muškaraca boćalo na crvenoj, ugaženoj zemlji, i vidjela je prastare kuće u uskoj ulici. Pločnik je bio izgrađen od okrugla kamenja veličine mačje glave. Gospođa Collins je nosila cipele visokih potpetica. Jedva je hodala.

- Izujte cipele! - rekao je Mondragon. Poslušala ga je bez riječi. Bosonoga je koračala ulicom uz visokoga muškarca svijetlih očiju. Kad je na kraju otvorio vrata jedne kuće, ona je zastala od iznenađenja. Nije očekivala ono što je ugledala: ogromnu, bijelo obojanu dvoranu, visoku sigurno dva kata, u kojoj su se nalazili kipovi muškaraca i žena. Nekima je nedostajala ruka ili noga, jedan je muškarac bio bez glave. Kroz prozor je ulazilo sunce i obasjavalo zidove.

Duž zidova nalazile su se široke stube koje su vodile do različitih vrata. Stube su bile sive i izgažene. Kuća je sigurno bila stara nekoliko stoljeća. Pierre Mondragon proveo je gospođu Collins po kući. Pokazao joj je prostorije za

stanovanje, koje su bile pune starinskog pokućstva te različite zbirke. U jednoj je prostoriji bilo na stotine manjih i većih slonova izrađenih od svih mogućih materijala.

- Slonovi moraju imati uzdignutu surlu -objasnio joj je Mondragon - inače ne donose sreću.

U drugoj prostoriji nalazila se zbirka lutaka iz cijeloga svijeta. Poslije toga pokazao joj je neobičnu sliku načinjenu od posebnoga korijenja, potom prostoriju punu najljepših čaša u svim bojama i sobu u kojoj su se na stolovima nalazile bezbrojne velike šarene staklene kugle. U glavnoj prostoriji stajao je kamin te pijetlovi, pijetlovi od svih zamislivih materijala, različita oblika i veličine. Stajali su na podu -sve su prostorije imale glatke, izgažene kamene podove - visjeli su na zidovima, visjeli su na vrpcama sa stropa; bila ih je puna soba.

- I pijetlovi donose sreću - rekao je Mondragon. - Naravno, moraju imati širom otvoren kljun. Znete li što pjevaju pijetlovi?

Gospođa Collins je odjednom osjetila nekakvu slabost. Sjela je u stari dubok i mekan naslonjač.

- Što pjevaju pijetlovi? - upitala je.

- Probudite se, prokletnici ovoga svijeta! -odgovorio je Mondragon. - Oni bude spavače, zar ne? A većina ljudi ne spava samo noću, nego cio život. Da, to pjevaju pijetlovi. Što vam mogu ponuditi za piće? Vjerojatno ste već prilično žedni. Oprostite!

Povukao je crvenu samtanu vrpcu koja je visjela na zidu. Ubrzo se čulo kucanje i u sobu je ušla neugledna žena neodređene dobi. Imala je crnu pregaču i bila je bosa. Noge su joj bile prljave, a crna joj je kosa visjela preko lica. Bila je ružna, ali je gospođa Collins ipak vjerovala da je ta žena nekoć morala biti lijepa.

- Ovo je Maria - rekao je Mondragon -moja domaćica.

- Dobar dan, Maria - rekla je gospođa Collins i nasmiješila se.

- Dobar dan, gospođo - rekla je Maria. Lice joj je ostalo ozbiljno, gotovo tragično ružno.

- Što želite popiti? - upitao je Mondragon pogledavši gospođu Collins. - Po ovoj vrućini ne bih vam savjetovao viski. Možda džin-tonik?

- Da, molim - rekla je gospođa Collins.

- Čula si, Maria - rekao je Mondragon.

- Da, gospodine.

- I meni jedan, molim.

- Dva džin-tonika - rekla je Maria.

- Najbolje da nam doneseš boce i dvije čaše i led - rekao je Mondragon.

- Kako želite, gospodine. Maria se izgubila.

- Dobra žena - rekao je Mondragon. - Nažalost, vrlo glupa.

Ali je zato veoma odana.

- Koliko je već dugo kod vas? - upitala je gospođa Collins, koja se nije mogla osloboditi zbunjenosti te je pogledala u svoje noge. Još je uvijek u ruci držala cipele s visokim potpeticama. Moji će tabani također biti prljavi, pomislila je.

- Maria? Oh, čitavu vječnost. Sigurno dvadeset godina. Više ni ne znam točno.

- I u kući više nitko ne živi?

- Ne - rekao je Mondragon. - Samo Maria i ja.

Domaćica u crnoj pregači vratila se noseći poslužavnik na kojem su se nalazile čaše i boce te posuda s ledom. Mondragon je uzeo poslužavnik.

- Hvala, Maria. Možeš ići.

- U redu, gospodine.

Izašla je. Vrata su se zatvorila za njom. Mondragon je odložio poslužavnik i pripremio pića. Gospođa Collins, koja je na sebi imala haljinu marke *Leonard*, zelene, plave, narančaste i bijele boje, upitala je: - Zašto je tako tužna?

- Tko?

- Maria. Vaša domaćica. Mondragon se počeo smijati. -
Tužna?

Ona nije tužna. Ona samo tako izgleda. Stalno je
zamišljena, znate.

- To nitko ne može reći. Nekoliko puta sam je pitao. Nikad
mi nije rekla. Dobra duša, moja Maria. Samo što je vrlo glupa,
nažalost. Što znači nažalost? Možda je to sreća. Glupim
ljudima je lakše u životu. Pružio je čašu gospođi Collins.

- Živjeli.

- Živjeli.

Ostali su u sobi s pijetlovima. Mondragon joj je pričao
kako ide na daleka putovanja. Na tim putovanjima skuplja
slonove, staklene kugle, pijetlove i sve ostalo. Gospođa Collins
još se više zbunila. Prešla je rukom preko čela.

- Nije vam dobro?

- Dobro mi je. Samo mi se malo vrti u glavi.

Mondragon je prišao gospođi Collins i privukao je k sebi.
Uzeo joj je čašu iz ruke i odložio je. Potom joj je objema
rukama uhvatio glavu i poljubio je u usta. Njezine su se usne
rastvorile. Uzdahnula je. Poljubac je trajao dugo. Na kraju ju je
Mondragon uzeo na ruke poput djeteta i odnio je do vrata uz
kamin. Otvorio je vrata i odnio gospođu u bijelo obojanu
spavaću sobu u kojoj se nalazio veliki krevet.

- Ne - rekla je gospođa Collins. - Molim vas, nemojte.

Nježno ju je položio na krevet, kleknuo pokraj nje i počeo
je svlačiti.

- Molim vas - rekla je gospođa Collins. -Molim vas,
nemojte!

Skinuo je njezinu haljinu marke *Leonard*, a potom i svoju
košulju.

- Molim vas - rekla je gospođa Collins -molim vas,
nemojte. - Međutim, pomicala se tamo-amo kako bi mu
olakšala posao.

Otkopčao joj je grudnjak i skinuo gaćice. Ležala je gola pred njim. I on je uskoro bio gol.

- *Chérie* - rekao je - *chérie*, kako si lijepa. Prekrasna. Spustio se na krevet. Glavu je stavio među njezina bedra.

- Molim vas - rekla je gospođa Collins. - Molim vas...

Suze su joj curile niz lice dok je teško disala.

Osovine su udarale. Gospođa Collins je prekinula priču. Sjedila je nepomično. Tada, nakon duljeg vremena, podigla je zastor od sjajnog materijala. Po staklu se slijevala kiša. S vremena na vrijeme u mraku se moglo vidjeti nekoliko svjetala. Gospođa Collins je pritisnula čelo uz prozorsko staklo i nastavila govoriti.

- Zaboravit ću supruga, zaboravit ću oca i majku. Sve ću zaboraviti. Samo nikad neću zaboraviti to popodne. Tek sam toga popodneva postala ženom. Sa četrdeset pet godina sam saznala što žena može osjećati kad je s muškarcem. Nikad prije to nisam mogla ni zamisliti. Nikad prije nisam doživjela takve osjećaje - ni s moja dva momka, ni sa suprugom. Nikad, ne, nikad. Pierre je bio divan ljubavnik, nježan i grub, blag i divlji. On je probudio život u meni - kad sam imala četrdeset pet godina...

Okrenula se i pogledala me, a u očima su joj bile suze, kao i onoga popodneva prije jedanaest godina. Obrisala je suze nadlanicom i nasmiješila se.

- Ja sam besramna, zar ne?

- Ali ne, gospođo, molim vas...

- Ja sam besramna, zato što vam sve to pričam, vama, strancu. Bila sam još mnogo besramnija tada, s njim. Bilo mi je svejedno. Molim vas, dajte mi još pića.

Napunio sam joj čašu i ona ju je odmah ispraznila.

Rekla je: - Nisam se osjećala krivom - ni tada, ni poslije, ni danas. Vi ste pisac, razumjet ćete me.

Nisam odgovorio.

Nekoliko sati poslije Pierre Mondragon pokazao je gospođi Collins svoj atelijer i svoje radove. Uzbudjenje im je već bilo splasnulo. Bili su ozbiljni i nisu mnogo razgovarali. Atelijer je bio strašno velik. Cijela jedna strana bila je od stakla. Mnoge su slike stajale na stalcima, bile naslonjene na zid, visjele na zidovima ili ležale na stolovima.

Gospođa Collins je polako hodala po sobi, zaustavljala se, nastavljala hodati, ponovno zastajala. Pozorno je razgledala slike. Bile su izrađene različitim tehnikama. Gospođa Collins sve je slike smatrala lošima, bez dara, gotovo diletantskim.

- Kako ti se sviđaju moji radovi, *chérie*? -upitao je Mondragon.

- Oh, jako.

- Dakle, uopće ti se ne sviđaju.

- Ne, *darling* - rekla je gospođa Collins. Nije ništa rekao.

- Oprosti! - rekla je i poljubila ga u obraz.

- Većini ljudi moje se slike ne sviđaju - rekao je Mondragon.

- Nije da mi se ne sviđaju. Mislim samo... Mislim da...

- Da, da - prekinuo ju je Mondragon. - U redu je. Na sreću, ima ljudi kojima se moje slike sviđaju i koji ih kupuju. Ja znam slikati samo ovako, *chérie*, vidiš...

Prestao je govoriti jer je ona uzviknula.

Pokazala je komad kartona veličine dopisnice koji se nalazio na jednom od stolova. - I ovo si ti naslikao?

- Što? - Provukao je ruku kroz kosu. - Bademovo drvce? Naravno da sam ga naslikao. Prišao joj je i zagrlio je. - Sviđa li ti se?

Zelene oči gospođe Collins zasjale su od divljenja. Nije sklanjala pogled s malene slike svijetlih boja. Tanke su grane bile crne, maleni listovi smeđi, a brojni cvjetovi ružičasti. Izražajno plavo nebo nadvijalo se nad drvcem.

Još nikad, pomislila je gospođa Collins, nisam vidjela nešto tako oslobađajuće, nešto što čovjeka može toliko razveseliti, nešto toliko vrijedno ljubavi.

- To... to je prekrasno, Pierre - rekla je gotovo ostavši bez daha. - Prekrasno. Uopće ne mogu vjerovati...

Prekinula je i nastavila: - Prekrasno.

Poljubio ju je. Zatim je uzeo široko pero za tuš, okrenuo malenu sliku i počeo pisati na poleđinu.

- Ovo nije moje, to je napisao Poe - rekao je. - Baš mi je to sada palo na pamet. - Podigao je karton s bademovim drvcem i pružio joj. - Ti si moja Annabel Lee.

"I niti anđeli, gore na nebu, ni podmorski demoni zli ne mogu mi razdvojiti dušu od duše lijepe Annabel Lee" - gospođa Collins ponovila je moj francuski prijevod engleskih riječi sa slike. Malenu sliku, koju mi je netom pokazala i koju je stavila na umivaonik od mahagonija u kutu odjeljka spavaćih kola, sada je ponovno držala u ruci.

- To je bademovo drvce koje sam tada vidjela kod njega - rekla je. - Onoga popodneva. Tada je napisao i te riječi. Otada sam ja za njega Annabel Lee. Već jedanaest godina. Slika mi je uvijek bila u blizini, nosila sam je sa sobom. To je zalag naše ljubavi. Nježno je prešla rukom preko ružičastih cvjetova. Tiho je rekla: - I još uvijek ne mogu vjerovati da ju je sam naslikao. Da, on ju je naslikao! Ali da ste vidjeli njegove ostale slike... Ova je slika kao nekakvo čudo. Ali, onda je i naša ljubav čudo.

Stavila je sliku na ploču od mahagonija.

Upitao sam: - I sljedeći dan vaš se muž vratio iz Pariza?

- Da, kao što je i namjeravao, gospodine Royan. Prvim zrakoplovom. Ja sam taksijem otišla pred njega u Nicu u zračnu luku. Bio je dobre volje jer je ugovorio dobar posao. Nprestano me grlio i ljubio dok smo se vraćali u Cannes.

- A vi?

- Ja? Ah, to... Već sam vam rekla: nisam se osjećala ni najmanje krivom... nikad! Ni onoga dana. Naravno, zavaravala sam samu sebe, za Erskina sam osjećala isto što i prije... ne, ni traga grižnje savjesti. Nemojte očekivati nikakvu tragediju, gospodine Royan! Tog utorka bio je 18. travanj, dakle, naša dvadeset peta godišnjica braka. Odlučili smo je proslaviti sami. Kad smo došli u *Carlton*, u salonu našega apartmana nalazila se vaza s dvadeset pet crvenih ruža. Erskine je iz Pariza nazvao vratara i zamolio ga da ih tamo stavi u mojoj odsutnosti. Ljubio mi je ruke i usne i rekao da mi zahvaljuje za dvadeset pet godina sreće, a pokraj ruža nalazila se moja torbica i u njoj ova slika bademova drvca. I ja sam poljubila Erskinea i rekla mu kako je uvijek bio dobar suprug, najbolji od svih koje sam mogla poželjeti.

Unajmili su auto s vozačem i popodne se uz obalu, preko Basse Corniche odvezli u Monte Carlo. Erskine se dosjetio da provedu noć u *Hotel de Paris*. Ponijeli su dva kovčega s večernjom odjećom. Kad su se navečer preodjenuli kako bi večerali u *Salle Empire*, gospođa Collins otišla je u kupaonicu. Još je jednom htjela provjeriti frizuru. Smeđa joj je kosa padala preko ramena u velikim, mekanim uvojcima. Na sebi je imala zelenu svilenu haljinu, uz tijelo, kakve su joj bile gotovo sve večernje haljine. Frizura je bila u redu. U salonu ju je čekao suprug. Već je bio odjenuo smoking. Pred njim, na stolu, nalazila se velika kutija za nakit mišje sive boje.

- Moj dar najboljoj ženi na svijetu - rekao je veselo.

Otvorila je kutiju i udahnula. Ugledala je velik briljantni prsten, brušen kao što se bruse smaragdi, briljantne naušnice, briljantnu narukvicu i briljantnu ogrlicu u kojoj je bilo mnogo dragog kamenja.

Pred njom je ležalo bogatstvo milijunske vrijednosti.

- Oh, Erskine, Erskine... Ti si poludio! Pregledala je svaki dio nakita posebno.

Drago kamenje je blistalo na svjetlu.

- Sasvim si poludio! On se nasmiješio.

- Sviđa li ti se, *darlingi*?

Počeo joj je stavljati pojedine dijelove nakita. Stavio joj je prsten na prst. - Ukrao sam tvoj prsten s rubinom prije nego što sam pošao u Pariz. Uopće nisi primijetila, priznaj! Morao sam gospodinu Alassianu pokazati koju veličinu nosiš.

- Kojem gospodinu?

- Reubenu Alassianu! Bože, kako si zbunjena. Draguljaru iz Nice, sjeti se, to je onaj ljubazni stari gospodin.

- To... to si sve kupio kod Alassiana?

- Da. U početku sam bio neodlučan, nisam znao što izabrati. Onda smo pitali za savjet onog slikara.

- Pierrea Mondragona? Zastao joj je dah.

- Da, tvojeg prijatelja s kojim se tako dobro slažeš.

- Kada ste ga pitali?

- Pa, prije nego što sam oputovao u Pariz. Sjeti se da sam ti rekao kako u Nici moram posjetiti jednog ratnog prijatelja. Ti si ostala u hotelu. U Alassianovu smo dućanu održali kratko savjetovanje, on, ja i Mondragon. Alassian ga je nazvao i zamolio da dođe u Nicu. Mondragon je rekao da će ti najbolje pristajati ovaj briljantni nakit. Imao je pravo, Bože, baš je imao pravo. Nije on uzalud slikar!

Vratila se u kupaonicu kako bi se još jednom pogledala u zrcalo. Rekla je prigušeno: - Ali briljanti brušeni kao smaragd vrlo su skupi... Mondragon je sigurno izabrao najskuplje što je Alassian imao.

On je stajao iza nje i promuklo se smijao.

- Moguće, *darling*. Ali to nije važno.

- Ako ti sve doista najbolje pristaje, naušnice, ogrlica, narukvica...

Sagnuo se i poljubio je u gola ramena.

- *Happy anniversary* - rekao je. - *Happy anniversary, darling!*

Poslije objeda otišli su u kockarnicu i svi su se muškarci okretali za gospođom Collins. Gospodin Collins je zbog toga bio radostan. Ona je te posebne večeri čak smjela sjediti pokraj njega dok je igrao, a on je dobio velik iznos.

- Ti mi donosiš sreću.

- Zar ti nisi i prije znao?

- Jesam, naravno... ali u igri... Ti si doista predivna žena. Tvoj prijatelj, slikar, taj gospodin Mondragon, odmah je to uočio.

- Je li ti to rekao? - Da.

- Što ti je točno rekao?

- Da si ti najljepša žena koju je ikad vidio - odgovorio je Erskine Collins. - Ja bih rado igrao još malo baccarat. Smijem li?

Igrao je dugo i popio mnogo viskija u kockarnici. Bila su skoro četiri sata ujutro kad su smpreko velikog trga vraćali u *Hotel de Paris*. Čim je legao u krevet, gospodin Collins je zaspao. Gospođa Collins je dugo nepomično ležala pokraj njega, otvorenih očiju. Popodne toga dana vratili su se u Cannes, u hotel *Carlton*.

U vremenu koje je sljedilo nakon toga često su susretali druge parove koje je generalni konzul one večeri, kad je gospođa Collins upoznala gospodina Mondragona, pozvao u

Palm Beach. Popili bi piće s tim ljudima, večerali bi s njima, a dva puta je bio prisutan i Mondragon. Ponašao se potpuno prirodno, baš kao i gospođa Collins. Naravno, svaki put su na kraju dospjeli u kockarnicu, pa i Mondragon, jer Erskine je bio strastven igrač.

Mondragon i gospođa Collins ponovno su zajedno sjedili u baru. Pili su i kriomice se milovali.

- On više nikamo ne putuje, Pierre. Kad ćemo se vidjeti? Gdje? I kako? Ne mogu više izdržati od silne žudnje.

- Prepusti sve meni, Annabel Lee, pusti me da razgovaram s njim - rekao je Mondragon.

Kad se Erskine napokon vratio od ruleta k njima, slikar je rekao: - Upravo smo razgovarali o zakladi *Maeght*, gospodine Collins. Vaša supruga bi rado vidjela poznate slike koji se ondje nalaze. Htjela bi vidjeti i moje slike te mnoge druge stvari. Picassov muzej u Antibesu sa svim onim slikama, keramikom, crtežima... onda opet Vallauris. Ondje se izrađuju provansalske glinene posude na tradicionalan način, možda još od 1950. godine i pod utjecajem Picassa, Pignona i Prinera Aallauris je sigurno postao najpoznatiji centar za izradu umjetničke keramike na svijetu... Oh, i nekadašnji dvorac redovnika iz Lerinsa! Kapelica iz 16. stoljeća koju je opremio Picasso...

Gospodin Collins je uzdahnuo.

- Prestanite, Pierre. Smijem li vam reći Pierre?

- Ali naravno, Erskine.

Gospodin Collins je bio pomalo zbunjen.

- Ja sam seljak. Seljak koji zna raditi samo s novcem, koga zanima jedino novac, da budem sasvim iskren. Pogledajte, ja sam najstariji. Došao sam ovamo kako bih svojoj supruzi pokazao Azurnu obalu. Takoreći iz auta, razumijete li, Pierre. Ja sam prestar i prelijen da bih trčao okolo i gledao slike i druge umjetnine. Nemoj se ljutiti, *darling*, molim te! Tvoj stari

Erskine je malo umoran. A slike i slične stvari ga doista ne zanimaju. Sudbina je htjela da smo gospodina Mondragona...

- Pierre.

- ... da smo upoznali Pierrea, oprostite, Pierre. Imam jedan prijedlog, u redu? Poslije ručka idem na sat vremena na spavanje, kad god je to moguće. Tako sam navečer odmoran. Ovdje je zrak drukčiji, ovdje ću poslije ručka sigurno spavati dva sata, možda i tri. Tada će već biti kasno popodne. Kad bi bilo po mojem i kad bi se ti složila, *darling*, ja bih prije jela malo kockao, a poslije jela... Zašto se vas dvoje ne dogovorite pa da ti Pierre pokaže sve znamenitosti u okolici dok ja spavam i kockam? A oko devet sati možemo se naći ovdje u dvorani, tamo prijeko je restoran, mogli bismo tamo jesti... Što vi mislite?

Gospođa Collins je poljubila muža u obraz.

- Sve će biti kako ti želiš, zlato. Naravno, ne smiješ se dosađivati, trebaš raditi ono što želiš. Ja bih voljela vidjeti slike i druge umjetnine te crkve i muzeje... A ako gospodin Mondragon ima vremena...

- I za vas sam Pierre, molim vas!

- ... i ako Pierre ima vremena, onda ćemo učiniti kao što si predložio, Erskine, *darling*.

Gospođa Collins je iz torbice izvadila kutiju cigareta. Prstima je pritom dodirnula malenu sliku bademova drvca.

Doista su postupili tako i bili su vrlo sretni.

Gospodin Collins je spavao tri, katkad četiri sata poslije ručka, a potom bi kockao, dok je Mondragon u svojem starom, stučenom autu gospođu Collins doista vozio u Vallauris i Antibes i do drugih znamenitosti, ali poslije toga i u Saint-Paul-de-Vence. Ondje su se voljeli na širokom krevetu u Mondragonovoj prohladnoj spavaćoj sobi. Često puta Maria, domaćica, nije bila ondje, pa su bili sasvim sami. Gospođa Collins povremeno je viđala ozbiljnu, u crno odjevenu ženu koja je djelovala tako ružno i žalosno. Ona samo tako izgleda, rekao je Pierre, ona nije žalosna, samo je strašno glupa.

Kad su se poslije za večerom sastali s gospodinom Collinsom u *Palm Beachu*, svi su bili dobro raspoloženi. Šalili su se i smijali, a gospodin Collins se neprestano zahvaljivao što se Mondragon toliko brine o gospođi Collins. Gospodin Collins je, uostalom, stalno dobivao u igri.

- Kad bih mogao ostati ovdje dovoljno dugo, mogao bih od suigrača izvući onoliko koliko sam dao Alassianu za nakit - rekao je jednom gospodin Collins. Tada je bio prilično pijan, a njih su se dvoje nasmijali njegovoj bezazlenoj nepristojnosti.

Vlak je jurio kroz noć. Gospođa Collins je ispila čašu i pružila mi je. Ponovno sam je napunio. Nevjerojatno, koliko ova žena može podnijeti, pomislio sam. Druga je boca bila gotovo prazna, a ja sam popio vrlo malo. Bila je skoro ponoć.

- Vrijeme je prolazilo strašno brzo - rekla je gospođa Collins. - Prošla su četiri tjedna. Moj se suprug morao vratiti u New York. Posljednji put sam se sastala s Pierreom. Sjedili smo u sobi u kojoj se nalazio kamin s pijetlovima, držali se za ruke i opraštali se. Pierre je rekao da me nikad neće zaboraviti. S užasom sam pomislila na život bez njega. - Ti moraš doći ponovno, Annabel Lee - rekao je Pierre. - Molim te, dođi opet! Svake godine. Svake godine, dva puta. Molim te! I piši mi! Smijem li i ja tebi pisati?

Dala sam mu adresu jedne prijateljice na koju sam se uvijek mogla osloniti.

Sada je gospođa Collins rekla vrlo ozbiljno: - Ostalo nam je malo vremena, tako malo vremena. Sjedili smo i gledali se, a onda smo morali otići u *Palm Beach* k mojem suprugu i morali smo biti dobro raspoređeni da on ne bi nešto posumnjao. Pierre se dogovorio sa mnom da će prvi otići kući; to će biti najbolje za oboje. Na rastanku me poljubio u oba obraza i brzo izašao iz dvorane. Nije se više osvrnuo.

Ušutjela je i zagledala se u zid pred sobom. Poslije dulje stanke rekla je: - Sljedeći smo se dan preko Pariza vratili u

New York. Moj je suprug bio oduševljen prijedlogom da svake godine putujemo na Azurnu obalu. Tamo mu je bilo lijepo. Međutim, nismo se nikad vratili.

- Zašto niste? - upitao sam je tiho.

- Kad smo došli kući, moj se suprug razbolio. Prvo je počeo šepati na desnu nogu, a potom su se pojavili bolovi. Otišao je k liječniku. Pregledali su ga mnogi liječnici. Na koncu su utvrdili što mu je.

- Što mu je bilo?

- Imao je amiotrofnu lateralsklerozu - rekla je gospođa Collins. - Isto što i Onassis. Propadanje mišića. I to posebno zloćudan i neizlječiv oblik te bolesti.

Ispila je čašu do dna. Ponovno sam je napunio.

- Odumire jedan mišić za drugim - rekla je gospođa Collins. - U razvoju te bolesti postoje određene stanke, ali one postaju sve kraće. Bolest može trajati vrlo dugo, a završava smrću. Kod Erskinea je trajala jedanaest godina.

Gospođa Collins je ponovno dugo šutjela. Tada je rekla: - Prvih godina moj je suprug još mogao raditi, samo što više nije mogao hodati. Morao je u invalidska kolica. Naravno, o njemu su se brinuli njegovatelji i njegovateljice te najbolji specijalisti. A Erskine je bio vrlo hrabar. I dobroćudan. Nije bio ni sebičan. Nekoliko puta mi je rekao da sama odem na Azurnu obalu, ali ja sam to odbila. Jednostavno nisam to mogla učiniti.

- A Mondragon?

Vjerojatno je u mislima bila negdje vrlo daleko jer me začuđeno pogledala.

- Kako, molim?

- Slikar - rekao sam. - Pierre Mondragon. Je li znao zašto ne dolazite?

- Oh, Pierre. Naravno da je znao. Pisao mi je od prvoga dana. Kad smo stigli u New York, već me čekalo pismo kod prijateljice. U njemu je bio karton na kojem je naslikao još jedno bademovo drvce. Bilo je to dugačko ljubavno pismo,

prekrasno, prvo od mnogih koja su poslije stizala. Nije trebao biti slikar, nego pisac - rekla je gospođa Collins. - Dopisivali smo se redovito, ali u velikim vremenskim razmacima, jer sam bila zauzeta bolesnim suprugom, ne samo fizički, nego i psihički. Pierre me razumio kad sam mu objasnila razloge zbog kojih mu tako dugo ne pišem.

Gospođa Collins je ponovno pila.

- Vrijeme je prolazilo... mjeseci, godine... Erskine se osjećao sve lošije. Sada su mi pisma koja sam izmjenjivala s Pierreom bila jedina utjeha. Jednom godišnje poslao bi novu sliku bademova drvca... svake godine jednu... Bila sam tako očajna da sam tek nakon nekog vremena uvidjela koliko se Pierre trudio prikriti vlastiti očaj.

- Zašto je *on* bio očajan?

- Pitala sam ga u jednom pismu. Ima li još šampanjca?

- Ima malo. Napunio sam joj čašu.

- Hvala, gospodine Royan. Pierre je bio očajan - jedva mi je to priznao - zato što se njegove slike nisu nikome sviđale. Slikao je i slikao, ali nitko ih nije kupovao. Zadužio se... Tada sam mu poslala prvi ček.

- Slali ste mu novac?

- Zašto ne? On je bio čovjek koga sam voljela. Nije htio uzeti ček, poslao mi ga je natrag. Ispunila sam novi i poslala mu ga. Taj put ga je uzeo. Otada je stalno uzimao novac od mene, svaki put kad je bio u stisci...

- Je li to bilo često? - upitao sam.

- Pratila ga je nesreća. Stalno mu se događalo nešto loše. Sve mu je pošlo nizbrdo... kao i jadnome Erskineu koji više gotovo uopće nije mogao pomicati kapke.

- Gospođo Collins, koliko ste novca poslali Mondragonu?

- Oh, nekoliko tisuća dolara, pet, šest, sedam tisuća, ne znam točno. Za jedanaest godina, pomislite! Posljednje četiri godine Erskine je bio u specijalnoj klinici, više se nismo mogli

kod kuće brinuti za njega. Svaki dan sam satima sjedila uz njega, sve dok nije umro.

- Kada je umro?

- Prošle godine, 14. studenoga. Prije pola godine. Neću vam ispričati kakav je bio kraj.

Navukla je zastore i zašutjela.

- Morala sam ići u lječilište - rekla je malo poslije. Drskom kretnjom zbacila je glavu. - Ali sada ja idem k Pierreu. Posljednji put mi je pisao prije dva mjeseca. On ne zna da dolazim. Bit će to iznenađenje. A Erskine... Već sam zaboravila dosta od onoga što je bilo strašno. Kod Pierrea ću sve zaboraviti. Rekla sam vam, ja ću započeti novi život.

- A ja sam vam zaželio sreću u tome - rekao sam. - I činim to ponovno.

- Hvala, gospodine Royan.

Ozbiljno mi je pružila ruku. Ponovno se nasmiješila.

- Rezervirala sam sobu u *Carltonu*. Nazvat ću Pierrea i reći mu da sam došla, zauvijek.

- Želite li zauvijek napustiti New York?

- Da. Banku će voditi ljudi koji uživaju moje puno povjerenje. Naš veliki stan prodala sam još dok je Erskine bio u bolnici. Imam još samo jednu malenu kuću. Mislim da ću ostati u Saint-Paul-de-Venceu... ili gdje Pierre bude želio. On je tako mnogo putovao... Ja ću ga pratiti na putovanjima...

Zijevnula je.

Ustao sam i pozvonio.

Ćelavi kondukter pojavio se odmah.

- Molim vas, odnesite bocu i čaše - rekao sam izašavši na hodnik kako bih mu napravio mjesta. S poslužavnikom je izašao iz odjeljka gospođe Collins.

- Koliko to košta? - upitao sam tiho. Naveo je određeni iznos. Stavio sam mu nekoliko novčanica u ruku. Bilo je to više nego što je šampanjac koštao. On se zahvalio.

Gospođa Collins je sjedila na krevetu i ponovno gledala u zid ispred sebe. Bila je potpuno odsutna. Međutim, na licu joj je još uvijek bio smiješak.

Stao sam pokraj nje.

- Laku noć, gospođo Collins. Lijepo spavajte i sanjajte svoj novi život.

- Oh, da - rekla je. - Tako će i biti. Zamislite, samo još nekoliko sati i ja ću biti s njim.

Hodnik spavaćih kola napunio se ljudima koji su izašli iz svojih odjeljaka. Većina ih nije bila ni pravo odjevena. Svi su promatrali bravara koji je pilio zasun na vratima odjeljka gospođe Collins. Bravar je bio debeo i nosio je plavo radno odijelo. Klečao je pred vratima. Pokraj njega stajao je mladi liječnik u bijeloj kuti, a iza njega su čekala dva vatrogasca. Prošlo je četvrt sata dok su svi došli.

Nitko nije govorio. Čuo se samo odvratan, prodoran zvuk pile koja je prodirala u željezni zasun. Neke su žene bile u jutarnjim ogrtačima, a muškarci su bili u pidžamama ili u hlačama i potkošuljama. Mladi je liječnik držao veliku crnu torbu. Između dvojice vatrogasaca, na sagu u hodniku, nalazila se naprava za oživljavanje. U uskom je hodniku postalo vruće. Klik.

Bravar je prepilio zasun. Širom je otvorio vrata. Putnici su se počeli znatizeljno gurati.

- Vratite se! - povikao je Emile, ćelavi kondukter. - Molim vas, vratite se, dame i gospodo! Mi ovdje trebamo mjesta. Molim vas, vratite se.

Uzalud ih je molio. Ljudi su se još više gurali naprijed.

Liječnik se izgubio u mračnom odjeljku. Nekoliko minuta nije se vidjelo ništa. Svi su se umirili. Tada je liječnik rekao nešto što ja nisam razumio. Vatrogasci su podigli aparat za oživljavanje zajedno s maskom za usta i ušli u odjeljak. Malo

poslije jedan je vatrogasac izašao i žurno si prokrčio put između ljudi. Vidio sam ga kako trči preko perona.

Mladi je liječnik izašao iz odjeljka.

Upitao sam ga: - Je li ona...

- Da, rekao je mladi liječnik. Bio je zgodan, tamnoput, južnjački tip crne kose i crnih očiju.

- *Merde* - rekao je kondukter.

- Zakazalo joj je srce ili je imala infarkt - rekao je mladi liječnik. - U snu.

- Ali bila je tako vesela i puna nade - rekao sam idiotski.

- Svaki čovjek može u svako doba dobiti infarkt i pasti mrtav. Jeste li vi bili s gospođom?

- Dosta dugo - rekao sam. - Pričala mi je o svom životu.

- Kamo je putovala?

- U Cannes - rekao je kondukter.

- Čeka li je tko u Cannesu? - mladi je liječnik pogledao u mene.

- Ne - rekao sam. - Namjeravala je odsjesti u *Carltonu*. Nakon jedanaest godina htjela se vratiti na Azurnu obalu. - Prekinuo sam. Nešto mi je branilo da mladom liječniku pričam o gospođi Collins. On zapravo to nije ni htio. Hladno je rekao: - Moramo je iznijeti iz vlaka. Bit će potrebna autopsija. Je li govorila o kakvim rođacima?

- Pričala je o svom suprugu. On je umro prije pola godine. Nije spominjala druge rođake. Mislim da nema nikoga.

- U torbici smo našli njezinu putovnicu - rekao je liječnik. - A kamo vi putujete?

- Također u Carines. Ondje imam posla. Odsjest ću u *Majesticu*.

- Možda će biti još nekih nejasnoća. Policija će ih pokušati razjasniti uz vašu pomoć. Gospodine...

- Royan. - Dao sam mu posjetnicu.

- Hvala.

Stavio ju je u gornji džep na kuti. - Ne ljutite se. Pokojnica je strankinja, a mi imamo propise i zakone po kojima moramo postupiti.

- Naravno - rekao sam - propisi i zakoni. Vatrogasac koji je maloprije otišao sada se gurao prema nama. Nosio je vuneni pokrivač ružne sive boje. Ušao je u odjeljak gospođe Collins. Njegov je kolega izašao s aparatom za oživljavanje. Nosio je i veliki crni kovčeg gospođe Collins. Grubo si je krčio put kroz hodnik. Vidio sam kako je kovčeg i aparat stavio na peron. Zatim se sav uznojen vratio i ponovno ušao u odjeljak.

Poslije otprilike tri minute obojica su izašla. Zajedno su nosili mrtvu gospođu Collins, umotanu u veliki sivi pokrivač. Njezino se tijelo nije moglo vidjeti. Začudio sam se koliko je gospođa Collins bila mala. Zavežljaj je bio tako kratak. A ona je ipak bila visoka žena.

Svi su se putnici vratili u svoje odjeljke. Vatrogasci su brzo i spretno prošli hodnikom noseći leš. Putnici su ponovno izašli na hodnik. Vidjeli smo kako treći vatrogasac iz zgrade na postaji gura nosila na kotačićima i ostavlja ih pokraj kovčega na peronu. Tada su se pojavili njegovi kolege s vunanim pokrivačem u kojem se nalazila pokojnica. Stavili su zavežljaj na nosila. Liječnik je otišao ne rekavši ni riječ. Odjednom je iskrsnuo pokraj vatrogasca na peronu. Dvojica su pušila cigarete. Jedan je pljunuo na tlo i nogom razmazao pljuvačku. Vjerojatno su čekali kola hitne službe. Preko razglasa smo mogli čuti da naš vlak ubrzo polazi.

Zavirio sam u odjeljak u kojem je umrla gospođa Collins. Zavjese su, naravno, bile podignute i odjeljak je bio pun sunca. Mirisalo je na parfem i dim cigarete, ali sasvim malo. Vatrogasci su gospođine haljine, cipele i kaput očito spakirali u veliki kovčeg, jer sam vidio samo prazan krevet i razbacanu posteljinu. Tada mi je pogled pao na ploču od mahagonija na umivaoniku. Ljudi su još uvijek stajali uz nosila na kojima se nalazila gospođa Collins, umotana u ružni vuneni pokrivač, i

čekali. Sada su svi pušili. Promatrao sam ih još trenutak, a onda je vlak krenuo iz postaje. Hodnik je bio prazan. I ja sam otišao u moj odjeljak i spustio se na krevet. Odjednom sam se osjećao vrlo umorno. Gospođa Roberta Collins bila je mrtva.

Oprao sam se i odjenuo laganiju odjeću jer je u međuvremenu postalo strašno vruće. Vlak je sada vozio vrlo brzo. Kasnili smo više od sat vremena. Izvadio sam iz džepa malenu sliku te stavio u kovčeg toplo odijelo i rublje. Zatim sam sjeo i pogledao bademovo drvce i pročitao što je Pierre Mondragon napisao na poledini. To je, dakle, bio kraj priče, pomislio sam. Glup kraj. Ali takav je život. Je li život doista takav, pitao sam se, gledajući u bademovo drvce. Je li to doista bio kraj priče?

Čulo se kucanje na vratima, a onda je ušao stariji kondukter. Nosio je poslužavnik. - Oprostite - rekao je kondukter Emile - vaš doručak danas prilično kasni. Ali imali smo taj mali problem u Saint-Raphaëlu.

Pred hotelom *Majestic* nalazila se okrugla gredica puna šarenog cvijeća. Lijevo na terasi bilo je mnogo okruglih stolova sa stolicama. Široki zastori koji su štitili od sunca bili su spušteni. Ispred terase nalazio se bazen od bijeloga mramora, okružen starim palmama i rascvjetalim grmovima. Neki gosti su plivali, drugi su se odmarali u ležaljka oko bazena. Vrlo lijepa plavuša u crnom, uskom kupaćem kostimu vježbala je u blizini stola za kojim smo sjedili Serge Gamma i ja. Napravila je kolut naprijed, raskrečila noge, napravila most. Koža joj je bila tamna od sunca.

U hotel sam stigao prije sat vremena. Već pola sata sjedio sam pokraj Sergea Gamme.

Producent filma, koji sam trebao „pročistiti“, kako se to kaže na jeziku struke, imao je više od šezdeset godina, bio je nizak, debeo i sjedokos. Na sebi je imao smiješne kratke hlače i smiješnu šarenu košulju s otiscima papiga i rajskih ptica. Košulja mu je bila raskopčana. Koža njegova masnog tijela bila je bijela poput mramora kojim je bio obložen bazen.

- Imate velike šanse, Serge - rekao sam. Uzrujano je otpio gutljaj čaja od kamilice.

Uvijek je pio samo čaj od kamilice, ništa drugo. Imao je čireve na želucu. Bio je filmaš već više od četrdeset godina.

- Prekrasna djevojka - rekao sam. Prekrasna je djevojka pokušala napraviti stoj na rukama. Pritom su joj grudi ispale iz kupaćega kostima. Kad je stala na noge, pokrila je grudi rukama. Nasmiješila nam se.

- Htjela bi dobiti ulogu - rekao je Gamma. - Jučer su došle tri takve dok sam ovdje sjedio. Jedna crvena, jedna plava i jedna crna. Nisam imao uloge za njih. Ako mi ne pomognete, bankrotirat ću. Ovo zanimanje je odvratno. Zašto nemam javnu kuću? Onda bih imao uloge za sve djevojke i ne bih imao briga. Bio bih sretan čovjek kad bih imao javnu kuću. Ali ne, ja moram snimati filmove! S genijalcima poput Torrinija. Proklet bio Torrini!

- Proklinjete ga otkad sam došao - rekao sam. - To je već postalo dosadno, Serge. Mislim da nemamo mnogo vremena. Pričajte mi što se dogodilo.

Lijepa je djevojka legla na travu ispred nas i ispružila noge. Kupaći kostim bio joj je pripijen uz tijelo. Nije bila prirodna plavuša. Onda je Gamma počeo pričati što se dogodilo. On je bio jedan od onih starih, dobrih producenata koji su već gotovo izumrli. Bio je iskren i mudar. Volio je svoje zanimanje. Želio je snimati umjetnički vrijedne filmove. Zato je imao čireve na želucu.

Film, koji je ovdje snimao, bio je francusko-talijanska koprodukcija. To nije bila nikakva rijetkost. Talijani i Francuzi rado surađuju. Luigi Torrini bio je jedan od najpoznatijih europskih redatelja. Napravio je desetak priznatih umjetničkih djela. Bio je genijalan, ali i zao. Već dugo nije bilo osobe koja mu se usudila proturječiti u njegovu omiljenom poslu. Njegov omiljeni posao bio je da tijekom snimanja manje ili više izmijeni besprijekornu knjigu snimanja koju je napisao kakav istaknuti autor ili je nastala prema kakvu poznatom romanu. Ovaj put je to otišlo tako daleko da su se glumci, a među njima je bilo i nekoliko doista velikih, ustručavali nastaviti snimati jer je Torrini uspio radnju učiniti potpuno nelogičnom.

Montažerka je dobila živčani slom i završila u obližnjem sanatoriju jer se više nije mogla snaći u toj salati od filma. A glavni uvjet toga kriminalističkog filma sa socijalnom kritikom, koji je nosio naziv *Amok*, bila je stroga logika.

- Stara vreća govana zaljubila se u ... - Serge Gamma je rekao jedno ime koje je bilo poznato u cijelom svijetu. - Impotentna budala. Preko svake mjere. Stalno je za nju izmišljao nove prizore. U početku je to nekako funkcioniralo, voditelj produkcije mi je svake večeri slao izvješće u Pariz. Tada je Torrini potpuno izgubio razum i toliko promijenio knjigu snimanja da je... - ponovno je rekao ono isto ime - sada psihopatska sado-mazo karikatura ubojice. A trebala bi to biti osoba koja strašno voli nekoga. Kažem vam, Rogere, gotov sam ako mi ne pomognete. Možda ste vi jedina osoba koja mi može pomoći. To sam odmah znao, čim sam prije četiri dana došao ovamo i pogledao *rushes*.

Rushes su bili kratki primjeri prizora snimljeni iz određenog položaja kamere. Iz mnogo takvih prizora montira se film. Torrini je svojim zahvatima učinio da se film *Amok* uopće ne može montirati. Poznavao sam montažerku. Zvala se Lillian Lang i bila je jedna od najboljih u Francuskoj. Sada je, napunjena sedativima, ležala u sanatoriju i spavala. Prekrasna djevojka ispred nas okrenula se na trbuh. Pokazala nam je svoju dražesnu guzu. Doista je imala savršenu guzu.

- Onda? - upitao sam.

- Prestanite, Rogere! - rekao je Gamma i ponovno otpio gutljaj čaja od kamilice.

- A gdje je majstor? - upitao sam.

- U Rimu. Uvrijedio se i otputovao. Neće raditi dalje ako ne dobije potpunu slobodu.

- Krasno - rekao sam.

- To su gluposti - rekao je Gamma. - On zna isto tako dobro kao i ja što piše u njegovu ugovoru. Ako vi, s Božjom pomoći, pročistite knjigu snimanja - ah, što znači pročistite -

morate izmisliti novu priču, Rogere, sasvim novu priču, koja je već dopola snimljena, moj Bože! Ako vam to uspije, Torrini će to snimiti točno kako piše, inače će dobiti kaznu koja će ga uništiti. Zasada sam ja bliže propasti nego on.

Pogledao me svojim vlažnim psećim očima.

- Ne gubite nadu, pitajte Royana - rekao sam. - Prije pet godina, kad je Jacques Couton ovdje u oklici Saint-Raphaëla snimao za vas *Taj prokleti život*, imali ste isti cirkus. Tko vam je pomogao da se izvučete iz govana? Danas sam prošao kroz Saint-Raphaël pa sam se sjetio toga.

Prekrasna djevojka je ustala i krenula prema nama, njišući bokovima.

- Oprostite, imate li vatre? U ruci je držala cigaretu.

- Nestanite - grubo je rekao Gamma. - Hajde, hoćete li već otići?

Ljepotica je povrijeđeno otišla.

- I nije li *Taj prokleti život* postigao svjetski uspjeh? - upitao sam.

- A vi ste za nekoliko dana zaradili čitavo bogatstvo, zar ne? - upitao je.

- To ću opet učiniti, Serge. Mislim da vam je to jasno.

Uzdahnuo je. - Imate me u šaci, znam. Što tražite?

- To vam ne mogu reći dok ne vidim koliko je posao težak, kad vidim *rushes*. Jedno vam mora odmah biti jasno: ne smijete me spomenuti na početku filma ni kao autora ni kao koautora! Nikomu ne smijete reći da ja ovdje spašavam knjigu snimanja. I svi drugi moraju šutjeti. O.K.?

- O.K. - progundao je. - A što zapravo imate protiv navođenja vašeg imena, Rogere? Zato što pišete...

- Upravo tako - rekao sam. - Netko će reći što pišem inače. To bi moglo naškoditi mojim romanima. Moji čitatelji nemaju pojma o visokoj umjetnosti. Kada mogu vidjeti *rushes*?

- U svako doba.

- Gdje?

- U studijima *Victorin* u Nici.
- Onda ništa drugo, nego poći onamo! -rekao sam i ustao.
Gamma se okrenuo na stolici.
- Vi ste jedino što je dobro u mojem usranom zanatu,
Rogere - rekao je.

Toga popodneva sam sa Sergeom Gammom pet sati pregledavao što je Torrini do tada snimio i što je bilo kopirano. Prostorija za prikazivanje u studijima *Victorin*, u kojoj smo sjedili, bila je, na sreću, klimatizirana.

Za vrijeme gledanja snimljenog materijala pravio sam bilješke jer sam već imao ideju. Dobru ideju. Uvijek je bilo tako. Zbog toga sam i imao to neobično zanimanje. Kakve li je Torrini samo gluposti snimio, i to s vrlo mnogo statista i s nemoralno skupom scenografijom! Jadna Lillian Lang! I ja bih dobio živčani slom da sam bio na njezinu mjestu.

Kad su istekli i posljednji prozori i kad je u prostoriju ponovno ušlo svjetlo, Gamma me tiho upitao: - Mislite li da ćete moći to dovesti u red?

- Da - rekao sam. - Dobro sam pazio. Srećom, u mnogim prizorima s dvije osobe, koje Torrini toliko voli, često je jedan glumac okrenut leđima prema gledatelju. Dakle, mogu mu staviti druge riječi u usta. Ono što izgovara glumac, kojemu vidimo lice, može se ponovno nasinkronizirati. A često su glumci dovoljno daleko od kamere tako da ćemo moći ubaciti nove dijaloge i nitko neće primijetiti.

- Da, da, da. A kako glasi priča, nova priča? Znete li je već?

- Znam je. Naravno, ne potpuno. Samo okvirno.

Ispričao sam mu svoju zamisao.

Nakon toga je počeo plakati. Ustao je, uhvatio me za uši i poljubio me u obraze, čelo i usta.

Obrisao sam usta i rekao mu koliko će koštati taj posao.

Ponovno je sjeo i počeo besmisleno pomicati noge tamo-amo.

- Držite me u šaci - rekao je. - Držite me u šaci i svjesni ste toga.

- Pola odmah, a pola kad budem gotov.

- Kada ćete biti gotovi, Royane? Svaki izgubljeni dan košta me vrlo mnogo.

- Pet dana. Od sutra. Danas sam preumoran. I o svemu moram još točno razmisliti.

- Dakle, dobro, pet dana. Od sutra. Ustao je i pošao prema izlazu.

- Zaboravili ste nešto - rekao sam.

- Što sam zaboravio?

- Ček s prvim dijelom plaće. Proklinjao me dok je sjedio i ispisivao ček.

Napokon ću ovdje zaraditi hrpu novca. To je bio dobar zalogaj.

- Evo - rekao je.

- Hvala, Serge - rekao sam i stavio ček u malenu kožnatu torbu koju sam nosio sa sobom. Svi muškarci ovdje na jugu imali su takve torbe. U hotelu sam se preodjenuo: lanene hlače, košulja i papuče. Cijeli me dan progonila jedna misao, pa i onda dok sam gledao snimljeni materijal. Rekao sam: - Slušajte, Serge, idite sami u Cannes! Ja ću doći poslije.

- A što ćete raditi? Imate li djevojku ovdje?

- Ne - rekao sam. - Htio bih još malo razmisliti o priči.

Međutim, nisam mislio na Torrinijev film, na to majstorsko djelo. Mislio sam na jednu drugu priču. - Sada moram biti sam. *Majestic* je pun ljudi s filma. Ne mogu ih vidjeti. Ostavite me samog, Serge! Vratit ću se taksijem. Za dva, tri sata, O.K.?

- O.K.

Dok smo izlazili iz prostorije za prikazivanje, on je još rekao: - Da sam izučio kakav pristojan zanat, ne bih dospio u ovo kurvinsko zanimanje.

Njegov se *cadillac* nalazio u blizini. Pomogao sam mu ući u auto i mahnuo dok je odlazio. Tada sam izašao na ulicu i otišao do prvog stajališta taksija. Vozači su se okupili na jednom mjestu i razgovarali.

- Tko je prvi? - upitao sam. - Ja.

Istupio je mršav muškarac, potamnjele kože. Lice mu je bilo ispucalo i puno bora kao lice kakvoga ribara na kojemu je morska voda ostavila trag.

- U Saint-Paul-de-Vence - rekao sam. - Tamo ćete me morati pričekati. Jedan sat, najviše dva. A možda i samo pola sata. Zatim ćemo se odvesti u Cannes. Hoćete li me čekati?

- Koliko god želite - rekao je vozač. - To je vaš novac, gospodine.

Sve je bilo upravo onako kako je gospođa Collins opisala. Tu su bile masline, palme, očuvane gradske zidine. Bila je tu i stara crkva, a bio je tu i trg s velikim maslinovim stablom. Muškarci u francuskim kapama boćali su na crvenome pijesku. Bila je tu i ulica, preuska za automobile, s prastarim kućama, a tu su bile i nakrenute izvanjske zidine, izgrađene od nejednakoga kamenja.

- Tu ne mogu ući - rekao je moj vozač.

- Znam. Stanite! I kao što sam rekao, ovo može potrajati. Želite li da vam platim dosadašnje troškove?

- Nije potrebno - rekao je. - Ne izgledate nepošteno.

Uspinjao sam se popločenom ulicom. Nekoliko puta sam se pokliznuo. Bilo je teško održati ravnotežu. Najbolje bi bilo da sam bio bosonog.

Tada sam se stvorio pred kućom koju mi je gospođa Collins onako vjerno opisala. Već je polako padao mrak. Ulazna vrata bila su otvorena. Ušao sam u ogromnu, bijelo obojenu dvoranu. Tu su se nalazili muški i ženski kameni kipovi kojima su nedostajale ruke, noge ili glava. Bile su tu i široke stube koje su duž zidova vodile do različitih etaža. Sve je bilo točno onako kako je gospođa Collins prije jedanaest godina posljednji put vidjela.

Popeo sam se sivim, izgaženim stubama i glasno rekao „Halo!“. Na trećoj su se etaži otvorila vrata. Izašla je bosonoga žena u crnoj haljini. Bila je vrlo ružna. Nisam mogao ocijeniti

koliko je imala godina. Crna joj je kosa padala na čelo, noge su joj bile prljave. Pomislio sam na gospođu Collins koja je rekla da na toj ženi ima nešto tragično, a ja sam odmah vidio da je nekoć bila vrlo lijepa. Kada? Gospođa Collins vidjela ju je prije jedanaest godina...

- Dobra večer, gospođo - rekao sam. To je, dakle, bila Maria, domaćica.

- Dobra večer, gospodine, što želite?

- Moje ime je Royan, Roger Royan. Znam da sam se trebao najaviti, ali vas molim, ako bi bilo moguće razgovarati s gospodinom Mondragonom.

Bez riječi je otvorila druga vrata i otišla. Pošao sam za njom. Prošli smo kroz prostoriju sa starinskim pokućstvom i velikim brojem slonova od svih mogućih materijala. Bila je tu i zbirka lutaka. Domaćica Maria hodala je preda mnom po prastarom lamenu podu, a i tu je sve izgledalo kao u vrijeme gospođe Collins koja sada vjerojatno leži u hladnjaku mrtvačnice u Saint-Raphaëlu, ako je već nisu razrezali i zašili te stavili u kositreni lijes. Ušli smo u sobu s kaminom i pijetlovima.

Domaćica je upalila sobnu svjetiljku.

- Molim vas, sjedite, gospodine - rekla je.

- Hvala, gospođo.

Spustio sam se u naslonjač. Na moje zaprepaštenje i ona je sjela u naslonjač nasuprot mojemu.

- Dakle, što ste trebali?

- Oprostite, gospođo, ali ja bih htio razgovarati s gospodinom Mondragonom... Ja sam vam to rekao, zar ne...

Počeo sam mucati. - Možda me niste razumjeli?

- Dobro sam vas razumjela, gospodine Royan - rekla je žena u crnom. - Na žalost, ne možete razgovarati s Mondragonom.

- Kako to? Zar nije ovdje?

- Ne - rekla je žena u crnom - on nije ovdje.

- Mogu li ga pričekati?
- Bojim se da bi to bilo besmisleno, gospodine Royan.
- Kako besmisleno? Je li možda otišao na kakav dalek put?
- Moglo bi se tako kazati - rekla je. Uzrujao sam se. - Ali jednom ipak mora doći kući, gospođo! Zar vam ne piše? Jeste li u vezi s njim?

- Više nisam, gospodine Royan - rekla je žena u crnom i pomakla prljave bose noge. - On više nikad neće doći kući.

- Ne razumijem... Kako to možete reći, gospođo?

Umjesto da odgovori, postavila je pitanje.

- Tko ste vi, gospodine Royan? Mislim, što ste po zanimanju?

- Spisatelj.

- Pišete priče?

- Da, gospođo. - I istinite?

- I istinite, ako ih ima.

- Shvaćam.

Uputila mi je ozbiljan pogled.

- Gospođo, gdje je gospodin Mondragon?

- Na groblju - rekla je tiho. - Na groblju u Saint-Paul-de-Venceu.

Progutao sam slinu.

- Umro je prije tri godine - rekla je. - U ožujku 1981. Rak pluća. Prije toga je ležao u jednoj klinici u Nici. Dala sam ga dovesti ovamo i pokopati na groblju.

- Ali to je nemoguće... Bio sam vrlo zburjen.

- Zašto nemoguće?

- Gospođa Collins... jedna gospođa iz Amerike... dobila je od njega pismo još prije dva mjeseca - povikao sam.

- Moguće - rekla je žena u crnom.

- Molim vas! Mrtav čovjek ne može pisati pisma!

- Naravno da ne može. Ali ima i drugih mogućnosti.

Katkad.

Ustao sam i upitao: - Tko ste vi?

Mirno je odgovorila: - Ja sam njegova žena, gospodine Royan. Bila sam s njim u braku trideset sedam godina. Zauvijek ću ostati njegova žena, iako je on sada mrtav.

Ponovno sam sjeo.

Vani se potpuno smračilo.

Rekla je: - Vi ste iznenađeni. Mnogi su se ljudi iznenadili kad su čuli da je tako dugo bio u braku sa mnom. To znaju samo ljudi iz ovoga sela. Ali oni ne razgovaraju sa strancima o tome. Nikad to nisu činili. Nisu nam htjeli praviti poteškoće.

- Poteškoće?

- Nisu nas htjeli ometati u poslu. - Nasmiješila se i ja sam vidio njezine pokvarene zube. - Nekad sam bila vrlo lijepa, gospodine Royan. Nećete vjerovati.

- Oh, hoću...

- Vrlo ste ljubazni. Međutim, ne vjerujete mi. A ipak je tako. Bila sam lijepa mlada djevojka kad sam se udala za Pierrea. Upravo sam navršila osamnaest godina. Ljudi iz sela znaju sve o tome. A u Nici zna samo gospodin Reuben Alassian.

- Reuben Alassian?

- Draguljar.

- On je još živ?

- Sigurno. Odavno je prekoračio osamdesetu, ali se još uvijek dobro drži. Poznajete li gospodina Alassiana?

- Gospođa Collins mi je pričala o tom Armencu.

- Shvaćam. Gospodin Alassian je Pierreu dao ponudu. Ima tomu već dvadeset dvije godine...

- Ponudu? Kakvu ponudu?

- Odmah, gospodine Royan, odmah! Prvo moram znati zašto ste došli ovamo i zašto ste htjeli razgovarati s mojim suprugom. Spomenuli ste ime jedne gospođe...

- Gospođa Collins.

- Ah, da. Collins. Ponovno se nasmiješila.

- Sjećate li se gospođe Collins?

- Naravno. Ja imam izvanredno pamćenje. Sjećam se svih gospođa koje su dolazile ovamo. Posebno se dobro sjećam gospođe Collins. Moj suprug joj je prije dva mjeseca napisao pismo, zar ne? To znači da sam ga *ja* odnijela na poštu, naravno. Otkuda poznajete gospođu Collins, gospodine Royan? Živate li u New Yorku?

- Ne, u Parizu.

- A gdje ste upoznali gospođu Collins?

- U *Modrom vlaku* - rekao sam. - Noćas.

Podigla je glavu. - Gospođa Collins je bila u *Modrom vlaku*?

- Da, to sam rekao, gospođo... gospođo Mondragon.

- Ali što je radila tamo? Kako to da je bila u *Modrom vlaku*?

- Htjela je doći ovamo i zauvijek ostati s vašim mužem.

Tada sam joj pričao o našem noćnom razgovoru. Gospođa Mondragon slušala me bezizražajna lica. Kad sam završio, otvorio sam kožnatu torbu i izvadio sličicu s Mondragonovom posvetom kako bih dokazao da govorim istinu.

- Ah - rekla je Maria Mondragon - jedno od njegovih bademovih drvaca! - Uzela je sliku od mene i okrenula je. - I Annabel Lee, lijepa Annabel Lee.

- Što ste mislili kad ste rekli „jedno od njegovih bademovih drvaca“? - upitao sam. - Koliko ih je naslikao?

Žena u crnoj haljini ustala je, prišla ormaru i otvorila ga. U njemu su se nalazile bojice i različite bočice. Na lijevoj strani ugledao sam dva sloga kartona veličine onoga koji sam imao kod sebe. Bili su uredno složeni, jedan na drugome i bilo ih je sigurno više od dvije stotine.

- Evo - rekla je žena u crnom - vidite koliko je bademovih drvaca Pierre naslikao!

Počela se smijati i zakašljala se. - Mnogo - rekla je - tako mnogo. - Ponovno se nasmijala. - Različita bademova drvca. Pet vrsta, gospodine Royan. Tu su šablone. One se stavljaju na

karton i premazuju bojom... jedna šablona za grane... jedna za lišće... jedna za cvjetove... Ta on nije znao slikati, jadni moj Pierre. Jednom je u Nici vidio kako netko slika bademovo drveće s pomoću šablone. To je bilo u jednoj prodavaonici dječjih igračaka. Svako dijete može sa šablonama naslikati lijepo bademovo drveće. Toga dana sam bila s njim pa mi se rodila zamisao...

- Koja zamisao?

-Tada je već prihvatio ponudu gospodina Alassiana i ja sam mu rekla kako sam se sjetila nečeg veličanstvenog u vezi s tim bademovim drvećima. Doista su očaravajuća i svatko bi ih volio imati. Još se sjećam kako smo zajedno kupovali šablone i vodene boje...

Malo se prenula zbog pretjerane vedrine i ozbiljno me upitala: - Ako gospođa Collins ne zna da je moj muž mrtav i ako želi živjeti s njim, zašto onda nije ovdje?

- To vam još nisam ispričao, gospođo. Gospođa Collins je noćas umrla u *Modrom vlaku*, u snu. Otkazalo joj je srce. Ili je imala srčani udar. U Saint-Raphaëlu su njezino mrtvo tijelo iznijeli iz vlaka.

Gospođa Mondragon zamišljeno je kimnula glavom. - Čini se ipak postoji.

- Tko?

- Bog - rekla je. - Poštedito je jednu gospođu Collins velike boli i učinio da umre sretna.

Zatvorila je ormar i ponovno sjela u naslonjač. - Naravno da je voljela svog muža. Sve su te dame voljele svoje muževe. Istina, on nije znao slikati. Bio je glup, znate, gospodine Royan, strašno glup. On zapravo nije znao ništa. Samo jedno: znao je usrećiti ženu. To je na draguljara Alassiana ostavilo izuzetan dojam kad je jednom slučajno otkrio koliko sam *ja* bila sretna. Gospodin Alassian je bio vrlo mudar čovjek. Budući da je bio mudar, dao je mojemu suprugu tu ponudu.

- Koju ponudu, do vraga? Oprostite, molim vas.

Gospođa Mondragon mi je pokretom ruke dala do znanja da mi oprašta.

- Jednostavno. „Vi se sviđate ženama“, rekao je gospodin Alassian Pierreu. „Za vas se žene lijepe poput muha. Kupit ću vam smoking, što se mene tiče, može i dva, onda cipele, čarape, košulje, sve što trebate da biste se odjenuli za izlazak u visoko društvo. Poznajem mnogo ljudi ovdje na obali, često me pozivaju. Pobrinut ću se da i vas pozovu u društvo bogatih ljudi.“

- Hoćete reći...

- Molim vas, ne prekidajte me, gospodine Royan! I tako ću vam sve ispričati. „Ja ću“, rekao je gospodin Alassian „vašu pozornost svaki put usmjeriti na određenu ženu. Vi ćete joj se udvarati. Plesat ćete s njom, reći joj da je privlačna, da ste se zaljubili u nju, *coup de foudre*, zar ne, i tako dalje, i tako dalje. Vi već znate kako se to radi. Ugovorit ćete sastanak s damom. Ona će biti udana. Spavat ćete s njom. Učinit ćete je sretnom. Učinit ćete sve što bude htjela. Onda ćete s udanom ženom ili s njezinim suprugom razgledati nakit u mojoj draguljarnici. Vi, kao slikar, uvijek ćete znati što dami najbolje pristaje...“ Moram li vam dalje pričati, gospodine Royan?

- Ne - rekao sam. - To je dovoljno. Ostalo su obavili gospodin Alassian i suprug određene gospođe. On je kupio nakit koji je ona željela. Ili ju je iznenadio prigodom nekog posebnog dana. Tako je to bilo, gospođo, zar ne?

- Točno tako, gospodine.

- A vi?

- Što ja?

- Mislim, jeste li se *vi* složili s ponudom gospodina Alassiana? Pa vi ste bili supruga gospodina Mondragona. Voljeli ste ga...

- Ja ga još uvijek volim. Uvijek ću ga voljeti - rekla je.

- Onda dobro. Jeste li uopće mogli podnijeti pomisao da će vaš muž prihvatiti ponudu gospodine Alassiana?

- Ne razumijem...

- Gospode Bože! Pa on je trebao spavati s drugim ženama. Niste li bili izvan sebe od ljubomore?

- Mi smo bili vrlo siromašni, gospodine Royan - rekla je ozbiljno. - A Pierre nije znao ništa osim voljeti. Zнала sam da je to trebalo postati njegovo zanimanje. To uopće nije imalo veze s *našom* ljubavi. Napokon smo imali novca za život. Morate to shvatiti, gospodine Royan!

Pomislio sam kako je čudna ta gospođa Mondragon. Razmišljao sam o tomu kako je nekad bila lijepa, a sada je tako ružna. Mislio sam na ono nešto tragično u njoj, što se vidi i sada dok se smije. Ne, pomislio sam, ta se žena nije složila s prijedlogom draguljara Alassiana, sasvim se sigurno nije složila. A ipak ga je prihvatila. Je li baš tako silno voljela svojega supruga? Kakva čudna žena!

Grubo sam je upitao: - Je li vaš suprug radio za točno utvrđenu plaću ili je dobivao postotak od prodaje?

Uopće se nije uvrijedila.

- Razumije se, dobivao je postotak! Naravno, uvijek bi mu se svidio najskuplji nakit kod gospodina Alassiana. Oh, briljantni komplet za gospođu Collins - pljesnula je rukama poput djeteta - kakva sreća za nas! Tako nešto se nije više nikad ponovilo.

- I vaš je suprug radio za draguljara Alassiana iz Nice dvadeset dvije godine? - upitao sam.

- Dvadeset godina, gospodine. Posljednje dvije godine više nije radio. Mnoge gospođe koje je usrećio... Trudio se, tako savjesno...

- Jesu li sve bile strankinje?

- Da. Amerikanke, Engleskinje, Njemice, gospođe iz Danske, Švedske, Japana, Kanade, Australije... Gospodin Alassian može mojemu suprugu zahvaliti za najbolje poslove... Pomislite da... - prekinula je priču.

- Pomislite, što? Odmahnula je glavom.

- Poslije, gospodine Royan. Po redu. Dobro smo živjeli, moj muž i ja. Osim toga, novac je stizao i u pismima.

- Mislite - rekao sam - vaš se suprug dopisivao sa svim tim ženama i one su mu pomagale financijski?

Gospođa Mondragon je kimnula glavom. - Uz dvije-tri iznimke, sve! Što mislite, kakvi su sve čekovi stizali u ovu kuću, iz kojih zemalja, iz kojih banaka... Azurna obala je međunarodna, kupci gospodina Alassiana također.

- Ta su pisma, kako sam čuo od gospođe Collins, dirala u srce. Najljepša ljubavna pisma na svijetu.

- Milo mi je čuti takvu pohvalu.

- Vama?

- O, Bože! - podigla je ruku. - Pa ja sam pisala sva ta pisma!

Udahnuo sam.

- *Vi* ste pisali sva ta ljubavna pisma?

- Mislim da su to najljepša ljubavna pisma na svijetu.

- To ste bili *Vi*?

- Naravno! - smijala se. - Rekla sam vam da je Pierre bio strašno glup. On to nikad ne bi znao napisati, nikad! Ne, ne, to sam morala ja raditi. On je svakoj gospođi darovao sliku s bademovim drvцем i napisao Poeov stih na poleđinu, dragi moj Pierre. Dodala je: - Ja sam znala veoma dobro oponašati njegov rukopis, znate?

- Ali na kojim ste jezicima pisali? To su bile žene različitih narodnosti.

- Uvijek na engleskom. Sve su gospođe razumjele engleski. S vremena na vrijeme stavljala sam u pismo novu sliku bademova drvca, nekim gospođama jednom godišnje, nekima dvaput. Uvijek sam podsjećala Pierrea da se pobrine za zalihe.

Bacila je pogled na ormar.

- Još u bolnici, kad mu je bilo već veoma loše, slikao je bademova drvca, sve dok je mogao držati kist u rukama.

Upitala je: - Imate li rupčić?

Dao sam joj ga. Glasno je ispuhala nos i zatim obrisala oči.

- Pierre je mrtav već dvije godine... To je kratko vrijeme, gospodine, kratko vrijeme. Još uvijek plačem kad pričam o njemu. Oprostite!

- Ali molim vas - rekao sam. - To svatko razumije.

- Stih je lijep, zar ne? - stidljivo je upitala.

- Mislite na ono: - „I niti anđeli, gore na nebu, ni podmorski demoni zli...“?

- Da, stih Edgara Allana Poea. Toliko mi se svidio kad sam ga prije mnogo godina čitala, dok sam još bila dijete, da sam ga izabrala za naš posao s bademovim drvcima.

- Vi ste se sjetili tih stihova?

- Da, ja sam bila ta.

- I isti stih se nalazio na svim slikama?

- Naravno, gospodine Royan. Nisam valjda trebala za svaku gospodu tražiti drugi stih?

- U pravu ste - rekao sam i pogledao sliku koju je dobila gospođa Collins i koja je sada bila u mojemu vlasništvu.

- Baš je lijepo to drveće, nije li?

- Vrlo lijepo, doista - rekao sam. - Je li se koja gospođa vratila na Azurnu obalu?

- Oh, mnoge, gospodine.

- I?

- Što i? - slegnula je ramenima. Pierre ih je opet usrećio, sve. A njihovi su muževi ponovno kupovali nakit kod gospodina Alassiana iz Nice. Već tri godine nije bilo ni jedne gospođe. Posao s bademovim drvcima odvija se nesmetano.

- Mislite, vi redovito pišete gospođama i nakon smrti vašega supruga?

- Mora se od nečega živjeti, nije li tako?

- A što ako neka gospođa dođe kao što sam ja sada došao?

- Ja ću joj reći istinu, kao i vama. Reći ću joj da sam bila njegovu žena.

Govorila je sve glasnije. - S ponosom ću to reći svakoj gospođi. To je dobra priča, zar ne? Pisци uvijek traže priče. Ovdje imate jednu. Darujem vam je!

Pomislio sam kako mi je i gospođa Collins prošle noći darovala svoju priču.

- Napišite je, gospodine Royan, napišite je!

I gospođa Collins me zamolila za to, pomislio sam.

- Hoćete li je napisati? Ako vas lijepo zamolim?

- Zašto vam je toliko stalo do toga, gospođo Mondragon?

Na trenutak se na njezinu licu mogao vidjeti izraz mržnje.

- Taj draguljar, taj Reuben Alassian, dvadeset je godina varao Pierrea... s postocima... ja sam provjeravala... mogu dokazati... Varao nas je, lopov. A Pierre mu je tako mnogo pomogao! Želim da se sve sazna. Čekala sam čovjeka kao što ste vi. Pisca! Napisat ćete to što sam vam ispričala, zar ne?

Nisam odgovorio.

- Gospodine Royan, pitala sam vas nešto. Zar mislite da bih vam sve to pričala da nisam znala da ste pisac? Čim ste došli ovamo, pitala sam vas što ste po zanimanju, sjećate li se?

- Sjećam se.

- Nakon toga sam počela pripovijedati. Vi ćete napisati tu priču i tako osramotiti lopova Alassiana. Recite da, gospodine!

- Bila je uzbuđena.

Upitao sam: - Zašto sami ne napišete svoju priču, ja ću vam pomoći da je objavite u kakvom časopisu. Sigurno dobro pišete. Ona prekrasna ljubavna pisma...

Nestrpljivo je odmahнула glavom. - Ne, ne, ne!

- Zašto ne?

- Ja znam pisati ljubavna pisma, gospodine, predivna ljubavna pisma. Ali ništa drugo. Isto kao što je moj jadni Pierre znao samo voljeti i ništa drugo. Ne, nikad ne bih mogla napisati tu priču. Vi to morate učiniti, vi!

- Ako napišem priču - rekao sam - onda moram promijeniti imena i mjesto radnje.

- Zašto biste morali? - povikala je uzbuđeno.

- Zato što ne želim da me gospodin Alassian tuži, gospođo. I zato da zaštitim druge ljude.

- Alassian će izgubiti na sudu. Ja sam rekla istinu. Imam svjedoke... dvije prodavačice kojima je draguljar dao otkaz. One su spremne govoriti pod prisegom. Ali samo ako netko drugi pokrene stvar. Taj drugi ste vi, gospodine. Gospodine! Molim vas, obećajte mi da ćete napisati priču! U protivnom ćete me razočarati. Vi ste došli ovamo, a ja ne znam zašto. Jeste li uopće pisac? Što ste napisali, gospodine Royan?

Počelo mi je biti neugodno. Rekao sam: - Napisat ću priču, gospođo Mondragon.

- S pravim imenima i mjestima?

- S pravim imenima i mjestima - rekao sam i pomislio kako ću, naravno, sve promijeniti da ne bih imao neugodnosti ako doista budem pisao o ovom slučaju. Nikad se ne zna.

Skočila je i prije nego što sam je mogao spriječiti, uhvatila me za ruku i poljubila je.

- Gospođo Mondragon! - Brzo sam ustao. - Ne smijete to činiti!

- Tako sam vam zahvalna! Bog uistinu postoji. I Bog je pravedan. Sada će taj stari lopov Alassian dobiti kaznu... Kada ćete početi pisati, gospodine, kada?

Osjećao sam kako bi bilo dobro što prije otići iz te kuće.

- Ubrzo, gospođo Mondragon - rekao sam. - Moram obaviti još jedan važan posao, a onda...

- A onda! Ah, prekrasno, prekrasno ... Sada imate priču gospođe Collins i moju priču. Hoće li to biti objavljeno u časopisu?

- Sigurno.

- U kojem? Gospodine, u kojem? To mora biti *velik* časopis. Imate li kakav na umu?

- *Paris Match* - rekao sam.

- *Paris Match* je dobar. Čita ga cijela Francuska - nasmiješila se. - *Paris Match* nalazi se u dućanu Reubena Alassiana. On će biti sretan, ne mislite li, gospodine Royan?

- Da - rekao sam.

- Možda krepa od toga - rekla je. - To bi mi bio najsretniji dan.

Bilo mi je dosta. Pošao sam prema vratima. Krenula je za mnom i rekla: - Sliku gospođe Collins možete zadržati.

Sišli smo širokim stubama u ogromnu bijelu dvoranu i došli do izlaza.

- Imam još dovoljno slika za pisma - rekla je. - Moram biti zahvalna Pierreu što ih je toliko napravio. Znaite, smiješno je, ali ja se uopće ne snalazim sa šablonama. Ne bih znala naslikati takvo drvce. Svako dijete to zna, ali ja ne znam.

Došli smo do vrata. Otvorila ih je. Na ulici nije bilo nikoga. Čuo sam lavež psa.

Ona je rekla: - Obećali ste, gospodine Royan, mislite na to!

- Da - rekao sam. - Mislit ću na to. Mislit ću i na vas, gospođo Mondragon.

- Što to znači?

- To što činite i što ste učinili nije pošteno. Bit ćete kažnjeni zbog toga. Ne bi li bilo bolje kad bih promijenio imena?

Bio je to moj posljednji pokušaj.

- Ni u kom slučaju. Morate navesti naša prava imena, ponajprije ime tog zločinca, Reubena Alassiana.

- Ali što će biti s vama, gospođo?

- Sa mnom?

- Ako vas doista kazne?

- Svi mi tako brzo starimo. Što mislite, kolike su dame već umrle. Umrijet će i druge... a nadam se da ću i ja uskoro.

- Ne smijete tako govoriti - rekao sam.

- Pierre je mrtav. Život bez Pierrea nije nikakav. Kazniti? Mene? Ah, meni je to potpuno svejedno, gospodine, potpuno svejedno! Ja ću umrijeti kao i svi drugi, kažnjena ili

nekažnjena. Želim samo doživjeti da Reuben Alassian bude uništen, uništen, tako je. Onda mogu umrijeti...

Glas joj je postajao sve tiši. Odjednom, bilo je to fantastično, ružno, tragično lice Marije Mondragon razvedrilo se, kao da je procvjetalo pod slabim svjetlom, koje nas je obasjavalo kroz nekoliko osvijetljenih prozora, postalo je poželjno poput lica lijepe mlade djevojke kakva je nekad bila. Glas joj je bio topao i mekan kad je rekla: - Premda je bilo toliko žena... stotinu... dvije stotine... on je volio samo jednu u svojem životu - *mene*. Ja, ja sam bila njegova Annabel Lee.

KRAJ

sken i obrada: za vas

Janja